

ОМОН МАТЖОН

ЎРТАМИЗДА
БИРГИНА ОЛМА

Шеърлар, дoston

Тошкент
Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитети
«Еш гвардия» нашриёти
1990

М 31 Матжон, Омон.

Ўртамизда биргина олма. Шеърлар, дoston.—Т.; Ёш гвардия, 1990.—96 б.

Омон Матжон халқимиз меҳрига сазовор бўлган шоирлардан. Шеърятга чип дилдан ихлос қўйган китобхон шоирнинг ҳар бир янги китобини илҳақ кутиши Омон Матжон ижодининг асл баҳосидир.

Хусусан, шоирнинг «Гаплашадиган вақтлар» китобини ҳақли равишда бугунги ўзбек шеърятининг энг яхши ютуқларидан бири дейиш мумкин.

Шоир янги «Ўртамизда биргина олма» тўпламида ўз мавзуларига содиқ қолади. Халққа эътиқод, Ватанга муҳаббат, аёлга меҳр тўпланинг бош мавзусидир.

Аман, Матчан. Яблоко на двоих. Стихи, поэма.

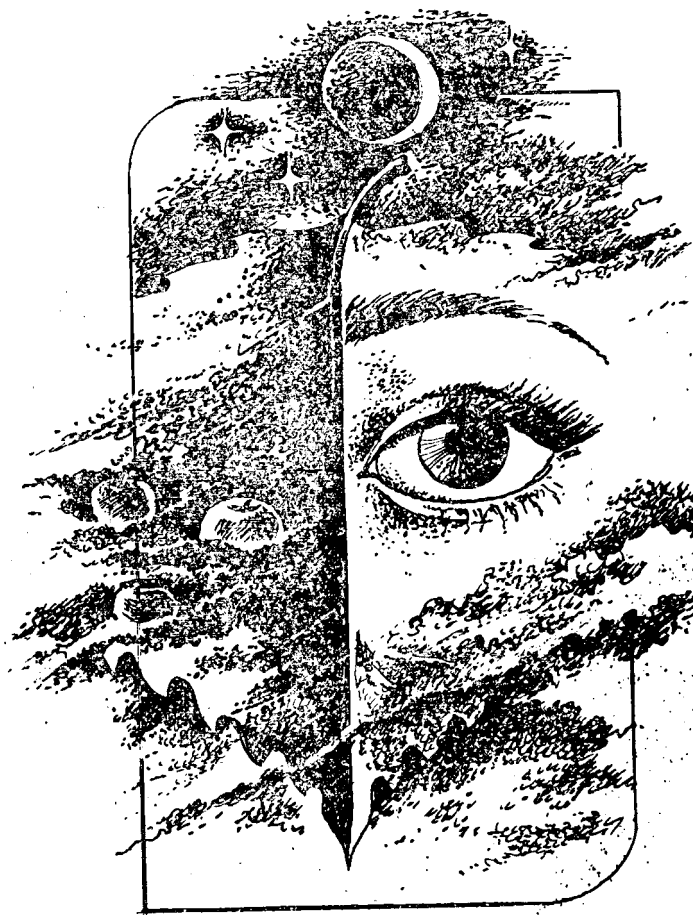
Ўз2

О $\frac{4702570200-102}{356 (04) -90}$ 41—90

ISBN 5—633 — 00423—X

© Омон Матжон. Ўртамизда биргина олма, 1990

УРТАМИЗДА БИРГИНА ОЛМА...

* * *

Очил, эй гул, гул вақтинг бўлди,
Уйғон, эй дил, дил вақтинг бўлди.

Етар минг бир кеча эртаги,
Тонг сирларин бил, вақтинг бўлди.

Уз ҳаққини билмаган қулдир,
Шукр этган ҳам қул, вақтинг бўлди.

Номинг азиз, ўзингга бек бўл,
Эл бўл энди, эл вақтинг бўлди.

Огоҳ этар соатсиз қисмат,
Ҳаракатинг қил, вақтинг бўлди.

Тилни қутқар тиллар бандидан,
Тилга киргин, тил вақтинг бўлди.

Ўзбекистон, фалак буржига
Юрагингни ил, вақтинг бўлди.

* * *

Бухорода, баъзи ёш болалар Баҳоваддин Нақшбандий даҳмасининг рангин тошларини ушатиб, хорижий сайёҳларга сақичга алиштираётганликларини эшитиб...

Эй сен, Бухоронинг азиз нақшларин
Уватиб, сақичга алишган бола,
Наҳотки, сезмадинг,
шаҳар ҳолидан
Ҳатто шу сайёҳнинг кўзида жола?!

Наҳотки, сен учун Улуғбек қурган
Илм дарвозасин бузасан ўзинг,
Толенг рангларин кўра олмасанг,
Мусулмон бўлсанг-да, кўр бўлсин кўзинг!

Сендан каттароқлар улуғ Темурнинг
Яшил ёдгорига чўкич солган дам,
Кўрдикку, оламга ўтлар туташди,
Тарихи бузилса, бузилар юрт ҳам.

Темурларнинг, майли, ҳатто хатоси
Ўзини ҳимоя қилишга қодир.
Бил, бугун юртингга ҳар бир фишт — илинж,
Ҳар донишманд одам — ёдгордек нодир.

Ўзи қурмаса ҳам қурганлар қадрин
Асил одам англари улғайган сайин,
Ахиран бу бахшишталаб баччалар
Зарар юмушларин ташларлар тайин.

Аслику, Саодат уйи — бу юртни
Биз — катталар қўйдик балога чатиб:
Қачондир кимгадир ёқмоқлик учун
Тилни, дин-имонни синдириб, сотиб...

Тарих варақласанг, сабоқларидан
Гоҳ алам, гоҳ овунч оласан, Омон,
Чора бор, юртини ким бирдан сотса,
Бир-битталаб, зимдан сотганлар ёмон...

1989

★ ★ ★

Яратганга шукур, сен яна келдинг,
Ҳамма қонунларнинг ўзгарди кучи.
Мен сенга узундан узун от қўйдим:
«Эй, эски дардларни янгилатувчи!»

Бармоқлар бармоқлар учини сизди,
Кўнгил бир илоҳнинг кучини сизди,
Юрак алланенинг ўчини сизди,
«Эй, узоқ йўлларни яқинлатувчи!»

Яна икки кўздан сирқилди намлар,
Биллурни ювдилар покиза ғамлар.
Қани ул Сир, Аму мавж урган дамлар,
Эй, сен денгиз тубин долғалатувчи?!

Асли, қайда бўлсанг, мен кўнгли тўқман,
Кунчиқарим ишқдир — нур ўчса йўқман,
Биламан, кимгадир жуда суюкман,
Эй сен, хотирани поклантирувчи!

Ким айтди, йўл анча ўтилди дея,
Келган кетди, кутган кутилди дея,
Шодман — яна менга дуч бўлди дея,
Ишқи омонларни яшартирувчи!

Яратганга шукур, сен яна келдинг,
Ҳамма қонунларнинг ўзгарди кучи.
Сенга мен узундан узун от қўйдим:
«Эй, кўҳна дардларни янгилатувчи!»

1989

* * *

Қиш армони кетди қорда шу кунлар,
Гул навбати навбаҳорда шу кунлар,
Ҳар келган қуш эътиборда шу кунлар,
Кўзим йўлда, кўнглим ёрда шу кунлар,
Тилим шеърда, қўлим торда шу кунлар.

Қиш кетди-ю паст жойларда музи бор,
Хат ёзганнинг сиёҳимас, сўзи бор.
Ер экканнинг минг ранжи, бир ҳази бор,
Кўзим йўлда, кўнглим ёрда шу кунлар,
Не умрлар пахтазорда шу кунлар.

Гулмих тегса, тош ҳам мазмундор бўлғай,
Қимки ошиғ ўлса, мажнунвор бўлғай,
Фақат ҳақ сўз элга маъжун, кор бўлғай,
Кўзим йўлда, кўнглим ёрда шу кунлар,
Қадр қиймат номус-орда шу кунлар.

Ўзбекистон — жаннат устахонаси,
Не-не буюк инсонларнинг Онаси,
Сенга боқиб жаҳон кўзи ёнаси,
Кўзим йўлда, кўнглим ёрда шу кунлар,
Менда зўр бир ғурур бор-да, шу кунлар.

1984

ИИҒЛАБ КЕЛАЕТГАНЛАР

Кўрдим, куни кеча бир анжуманга
Ҳар ёқдан йиғилиб, йиғлаб келдилар.
Гўё сўнгги огоҳ, сўнг наъра билан
Омон қолганларни йўқлаб келдилар.

Ойнинг ортиндами, куннинг ортинда
Бир ҳақиқат бўлса ерга аталган,
Юртимнинг тақдири не бўлар, айтсин,
Нурга чайилганми, шўрга қотилган?!

Халқим тарихининг баҳори бўлган
Самарқанддан келди бир дўст, ранг ўчиқ:
Азиз нақшларга офат дорибди,
Захлаб, шўрлаб, потраб, чатнаб ва кўпчиб.

Бухородан етган элчининг эса
Зарафшондек қизил эди кўз ёши.
Тангрининг хасмида турган мулкнинг-да,
Тезлаб ботаётган экан қуёши.

Орол бўйларининг хабарчисининг
Лаблари ёрилган, кўзида йўқ нам...
Кўриб, бир файласуф йиғлаб юборди:
«Борми Оролдан ҳам бўлак улкан ғам?!»

Кимдир ўкраб келди: «Архивда кўрдим,
Қодирийга кимлар қўл қўйган экан?!»
Биз буюк деб юрган нечалар, афсус,
Қўрқинч хатоларга йўл қўйган экан.

Биров Дашнабоддан сўзлади додлаб,
Биров Бўстонликдан айтди хунбағир.
Биров Кўҳна Урганч, биров Хивоқдан...
Йиғлаб келаётган бу кимлар, ахир?

Юртининг бир шаҳри, йўқ, бир кентининг
Дардин бўзлаб айтган одам — пайғамбар!
Ҳеч бир ҳимоячи, хайрхоҳ топмай,
Қирилган элатлар озмидир магар?

Бир гувоҳ, бир суянч, бир рост сўзга зор,
Умри юрти учун тикилган зотлар
Оддий бир соқчидан қўндоқ еб кетса,
Дардин кимга айтар, кимлардан додлар?!

Шоирнинг ишимас ёмон гаплардан,
Ноқис хабарлардан шажар тузмаклик.
Лекин она ерни сотмак билан тенг
Ўз туққан жойингдан кўнгил узмаклик.

Куннинг ортинданми, ойнинг ортиндан,
Наҳот бир нур бугун бизга айланган:
Қаранг, кўплар ерим, тилим деб энди,
Тирик юрак билан жангга шайланган!

Ҳикмат шу: Шўрларга ҳали тўлмабди,
Ҳали қодир экан йиғлашга кўзинг,
Дардинг тингловчилар бор экан ҳали,
Ҳимоя қилиб қол ўзингни ўзинг!

1989

ТИЛ

Денгизлари туз тилида кўмила бошлаган халқ,
Дарёлари қум тилида тўзий бошлаган халқ,
Конлари яширинлик тилида ғойиб кетаётган халқ,
Шудгорлари шўр тилида,
Боғлари ўтин тилида тилина бошлаган халқ,
Шаҳарлари бегоналик шевасини кўрсатаётган,
Гўдаклар қони пестицид тилида жим совиётган,
Аёлларнинг сочлари олов тилида дод солаётган халқ,
Тарихи моғор тилида,
Уруғи-қавмлари жанжал тилида,
Оқиллари унвону ҳасад тилида,
Фарзандлари ғайри тилида,
Раҳбарлари мансаб тилида сўзлай бошлаган халқ,
КЕЛАЖАК билан қайси тилда гаплашасан энди?!
Тушунармикан,
аҳволингни кўриб,
парво қилармикан гапларингга КЕЛАЖАК?!
Улгирармикансан
жуда зарур гапларингни айтиб?!

1989

ЎЗБЕК ҒУЗАЛИ

Бу ҳусни тажалли осмондан эмас,
Кўкка бу нав ижод имкондан эмас.

Сўз очсанг, жарроҳлар бекитди тигни,
Жоннинг бу малҳами Луқмондан эмас.

Лабингдин шакл олди бичиқчи баҳор,
Бу қирмизи ғунча бўстондан эмас.

Ҳикматлар ҳосили деҳқонниқидир,
Дона холинг бўлак хирмондан эмас.

Яралдинг бир қатра соғинч ёшимдан —
Кўз остимдан ўзга уммондан эмас.

Омон ҳеч рост гапни қарзга олмайди,
Севдим деганларим ёлғондан эмас.

1989

ОРОЛГА ЕРДАМ

I.

Бугун буюкликка даъвогарлар кўп,
Мен бундай тўдадан йироқман, тоқман.
Мен кўкка қарайман мўъжиза истаб,
Ерий ҳаётга-да, энг яқинроқман.

Кўр кўрни панада топади дерлар,
Мен кўзи очигу ҳоли чатоқман:
Мен очиқ жангларнинг хос навкариман,
Гарчи эски қўрғон, йиртиқ байроқман.

Кибр юлдузидан эмас тупроғим,
Мен ўз халқим яшаб турган тупроқман.
Тунга ҳам ошноман, ёлғизлатмайман,
Нури бир саҳфага етган чироқман.

Нафси олдин юрар гуруҳбозларнинг,
Демак мен манзилдан ҳали йироқман.
Уларни ҳамма тез таний қолади —
Мен ҳамон номаълум, ҳамон сўроқман.

Орол қуряптимиш, қаранг, янгилик...
Ун йил бурун чиққан фарёдман, оҳман.
Неча «орол»ларни қуритган зотлар
Бугун «Воҳ, Орол!» дер...

Ўзим гувоҳман.

Мен ўзим ўлдирган денгиз номига
Садақа йиғмайман, эвоҳ, нўноқман.
Ҳар кимнинг бошида бир ороллик бор,
Мен — Оролдан баттар ялангоёқман...

Мен гоҳ не миллатман, билмай қоламан,
Майли, қаршингизда қораман, оқман.
Кеча — ўзбек эдим ҳар гапга кўнган,
Бугун — ўлаётган қорақалпоқман...

2

Орол қуримайди. Бу ташвиш бекор.
Аммо қийин кунга қолди у шўрлик.
Уни абгор этди чархи кажрафтор,
Уни чекинтирди жаҳолат, зўрлик.

Орол қуримайди.
Она табиат
Хўрланган ҳар гулнинг олар хабарин.
Хоҳласа, шимолга камалак йўллаб,
Еки саратонда ёғдириб қорин.

Орол қуримайди,
Аммо Осиё
Ёз ҳам ёпинчиғин қўймайди энди.
Бевошвоқ булутлар — иқлими ғавғо
Далаларнинг чўғин қўймайди энди.

Орол қуримайди.
Тиёншон, Помир
Сўнгсиз булутлардан қолур шалаббо.
Иқлим ўзгаради — ҳаво совуқ, сур
Ва... Денгизга етар Қўш Совуқ дарё.

Орол қуримайди.
Лекин тўлгунча
Нам иқлим ўрнатар бу ерда Шимол.
Не бўпти, дунёда қанча-қанча халқ
Пахта экмасдан ҳам яшар бемалол.

3.

Тарихнинг не яна бизга зардаси,
Мунгларга туташди торнинг пардаси,
Икки зўр дарёнинг азиз Каъбаси —
Оролдан узилди барча йўл энди,
Оролим, қурима,
Орол, тўл энди.

Халқда хотира ҳам гўё денгиздир,
Нажмиддин Кубронинг ўчи Чингиздир.
Дунёда Хоразм бирдир, тенгсиздир,
Олам унга сўнг бор чўзар қўл энди,
Оролим қурима,
Орол тўл энди.

Пахта деб бир сенми зардоб ҳўплаган,
Бир сенми бағрида заҳар тўплаган,
Кимлар сени зўрлаб, кимлар кўплаган,
Давроннинг юзлари ёшдан ҳўл энди,
Оролим қурима,
Орол тўл энди.

Яшил харитада — жойингда бўлгил,
Бу қийналган элнинг пойинда бўлгил,
Абадий ўз от-обруйингда бўлгил,
Фарёд, шўрлаб борар ўнгу сўл энди,
Оролим қурима,
Орол тўл энди.

Ота-бобом хокин кўмса гар тузлар,
Урганчни, Хивани унутса кўзлар,
Биз қайда-кимларга чўкармиз тизлар,
Паҳлавон Маҳмуднинг руҳи бўл энди,
Оролим, қурима,
Орол тўл энди.

**Келажакка не деб жавоб этармиз,
Таънадан, қарғишдан қайга кетармиз.
Диёрни ўлдириб, яшаб нетармиз,
Бизнинг орқамизда қолар чўл энди,
Оролим қурима,
Орол тўл энди.**

**Дерларки, оққан сув оқмайин қолмас,
Қурима, қурисанг ўрнинг ҳеч тўлмас,
Туркман, Қорақалпоқ Хоразм ўлмас,
Осиёнинг қалби, жони бўл энди,
Оролим, қурима,
Орол тўл энди.**

1987

ЭҲТИРОМ

Ер оҳиста кезар экан самода,
Тинчлик деган зўр неъматга бош эгдим.
Барча халқлар ҳур яшасин дунёда,
Эркин дўстлик, тенг қудратга бош эгдим.

Тонг босқони алвон нурлар учириб,
Қир базмига лола отар жўш уриб,
Гоҳ хаёл, гоҳ ҳақиқатга тўш уриб,
Инсон яшар, бу ҳикматга бош эгдим.

Чақмоқ билан қайраб тоғлар зангини,
Ҳар бир гулга қайтарди ўз рангини.
Эскини ёд этди, қўллаб янгини,
Наврўз, Она табиатга бош эгдим.

Қалб — ойна, унда олам жамоли,
Севгидан руҳ олар инсон камоли,
Қўш кабутар қанотиинг шамоли
Дилга тушди — муҳаббатга бош эгдим.

Елкасида тўрт фаслни опичган,
Тупроғига юлдузларни оптушган,
Ҳар не мушкул чиқса мағрур олишган,
Танти ўзбек, мард миллатга бош эгдим.

РАҚАМЛАНГАН ТУЯЛАР

Бир сабаб билан ёзилган ҳазил

Ҳайвонот боғида нор туяларнинг
Сонига ўймишлар, қаранг, рақамлар!
Санашгами десанг, бор-йўғи бир жуфт,
Қочиб ҳам қаерга борар? Бу — шаҳар.

Ҳайвонот боғида туялардаги
Рақамлар босилди менинг кўзимга:
Қимдир ўроқми ё болға қиздириб,
Гўё жуда қаттиқ тушган изимга...

Туялар! Шарқ билан Ғарбнинг тарихин,
Ўз товонин тилиб ҳамки, улаган.
Ўёнга сийму зар, нодир жилдларни,
Буён қурол-яроқ ташиб, тулаган...

Мен ҳам шу оз умрим шажарасида
Не азоб йўлларнинг кўрмадим доғин!
Наҳот шунча тилла, пахта ташитиб,
Сўнг раво кўрсалар ҳайвонот боғин?!

Ҳали ҳозирданоқ гоҳ унда-мунда
«Қўйсан!» деб ҳақорат этсалар кимни,
Ўйлайман, қўзиси қўчқор бўлажак,
Лек чўчқа ҳолига тушмас халқимни!

Агар оқил одам ўз замонида
Кўрмаса, кутмаса бир ўзгаришни,
Ўтган йўлларига, келажагига
Бошқатдан солмоғи лозим қарични!

ДУСТ УЙИДА

**Дўстимизнинг уйи бу, босаранжом кўзу қош,
Бонси, ҳурмат-ҳаё, киприкдадир ноёб тош.**

**Бунда бор аҳли аёл маҳраму пок, хизматдадир,
Дўст уйинда ҳеч киши бегоналик қилмайди фош.**

**Баъзилар бор, кўзлари ўйнайди ўз қавмига ҳам,
Бир хиёнат қайда бўлса излари шунга тутош.**

**Менга жаннатдек азиз нон-тузли ҳар ўзбек уйи,
Ул ўғирланган беҳишт олмаси бўлмас менга ош.**

**Ишқин изҳор этмайин Мажнун нега саҳро кезар,
Узсангиз бир лоласин, тоғлар қолурлар чашми ёш.**

**Боқ, бу олам қасрини юксак этибдир нақадар,
Тўртта устун: бу — меҳр, инсоф, адолат ҳам бардош.**

**Эй фалак, қатра меҳр бердинг, ани сақлай бутун,
Асрагач юлдузни тун, унга инъом бўлди қуёш.**

1988

АЁЛЛАРГА

Аёл деган бир сўз! Бунда мужассам
Беҳад нозик сифатларнинг байрами.
Аёл қалби — табиат минг-минг йиллар
Бунёд этган нафосатнинг байрами!

Оналарнинг пойи — саждагоҳимиз,
Аёлларнинг кўнглидир — даргоҳимиз,
Сизга бирпас хизмат этган чоғимиз —
Шудир меҳру садоқатнинг байрами.

Тилим сиздан она деб ном олгандир,
Сиз сўзлагач, қушлар тилдан қолгандир,
Сиз айтсангиз — бизнинг айтган ёлғондир,
Ҳар шевангиз юрт-миллатнинг байрами.

Коинотнинг бош чиройи ўзингиз,
Кунлар куни ойлар ойи ўзингиз,
Бу мулк учун чин фидойи ўзингиз,
Борлигингиз — муҳаббатнинг байрами!

Сиз юрсангиз гўё баҳор юргандай.
Қирни бўйлаб минг лолазор юргандай,
Изингиздан еру кўк зор юргандай,
Гуллар майса, набототнинг байрами.

Куйласангиз, симлар эрир рубобдан,
Бу дарёлар туйғу отлиғ миробдан,
Оҳулар ҳам чиқиб «Қизил китоб»дан,
Бошлангайдир табиатнинг байрами!

Хизматда сиз худди атом соати,
Тонгнинг сиздан эрта турмоқ одати,
Ҳарки ишга сиз қўл урган заҳоти
Қайнар ҳалол ва тинч меҳнатнинг байрами!

Бу кўзларда не бор — киприк панжара?!
Улар — поклик ганжларига шажара!
Утсаларми шоир сари бир қараб,
Ёнар илҳом, шеърятнинг байрами!

Бизга маълум сизга нима ёқиши,
Сизга бўлсин бор жаҳоннинг олқиши,
Сиз ёққан ўт, нурнинг мангу балқиши —
Уйимизнинг, мамлакатнинг байрами!

Шоир! Сўзинг қолсин десанг азалга,
Арзит уни юрт қалбини безарга
Ва ёр бўлгин битта сени севарга,
Шудир умри пурҳукматнинг байрами!

1986

* * *

Чарх авзойи бу дам аввалгиларға ўхшамас,
Котибу давру рақам аввалгиларға ўхшамас,
Энди инсон қадри ҳам аввалгиларға ўхшамас,
Кўнглум ичра дарду ғам аввалгиларға ўхшамас,
Ким ул оининг ҳажри ҳам аввалгиларға ўхшамас.

Не учар юлдузлар ўтди чалғитиб элни жуда,
Неча авлод йўлию уммидин айлаб беҳуда,
Давр мезони билан тортай бу кун ўзимни-да,
Не ситамким қилса раҳм махфий эрди зимнида,
Эмди қилса не ситам аввалгиларға ўхшамас.

Бул Жаҳон тун бирла тонг баҳс этар бир ҳужраким,
Воҳ, қуёш савдосиға шамлар нечук бўлди ҳаким,
Ишқ, бу — ўз умрим, анга нечун қасамлар ичмаким,
Демангиз Ширину Лайли онча бор ишқ ичраким,
Хўбликда ул санам аввалгиларға ўхшамас.

Қай кишиким бир улуғ ишга этибди жон нисор,
Шиддати пасту баланд келганда ҳам бўлмайди ор.
Эй фалак, ҳеч кимни этма бесамар йўлларда хор,
Жавридин эрди аламлар, эмди тутмиш ўзга ёр,
Улмишамким, бу алам аввалгиларға ўхшамас.

Она Шарқ тожин киюр! Зулматда ушлатманг мени,
Бодайи ҳақ мастиман, ёлғонга уйғатманг мени,
Ўз хаёлимға қўйинг, ўзгага ишлатманг мени,
Ишқ аро Фарҳод ила Мажнунға ўхшатманг мени,
Ким бу расвойи дажам аввалгиларға ўхшамас.

Ҳар кима ҳар хил ёзур Арш Мирзоси сана,
Айланур ойна бу, ҳеч битта иш топмас пана,
Нафс ипига боғлидур руҳ ипларин узган тана,

Кўйининг эҳромидан кўнглимни ман этманг яна,
Ким анга азми ҳарам аввалгиларга ўхшамас.

Сўкмак ўтганлар ишин нотавонлар расмиким,
Ўз замонин рост этар қавми марддир асли ким,
Шу ҳаёт тилсимларин очмоқ омонлар касбиким,
Эй Навоий қилма Жамшиду Фаридун васфиким,
Шоҳ Ғозийға қарам аввалгиларга ўхшамас.

1988

ТҮРТЛИҚЛАР

* * *

Тонг отди, оламда минг расм кўрдим,
Меҳрли кўзларни пок, маъсум кўрдим.
Ҳеч ким заҳар сепиб — бол йиққан эмас,
Гул кирган уйларда табассум кўрдим.

* * *

Бирлик — кўнгил билан гулнинг бирлиги,
Бирлик — виждон билан тилнинг бирлиги.
Бирлик — тўқсон икки бовли ўзбекнинг —
Эртандан умидвор элнинг бирлиги.

* * *

Эй зот, ханжар билан сен дам талашма,
Олам уйиндасан, олам талашма,
Менинг ўз дардимдир элимнинг дарди,
Ўз дардинг бўлмаса қалам талашма.

* * *

Танинг ҳеч тинмасин ўрганган ишдан,
Кўнглинг — ўзи суйган, ўртанган ишдан.
Ақлинг элаб турсин бори оламни,
Шунда умринг тинмас янгиланишдан.

* * *

Олам кўзгусида минг синар кўзгу,
Ўзимники эмас, ҳатто туш, уйқу...
Бу нурларга тартиб ким берар экан,
Қачон бир идишга тушар бор оғу?!

* * *

Шимолда биз ёздан хазонга тушдик.
Бу — жануб. Яна «Ё рамозон!»га тушдик.
Ғарбга кетдик — тубсиз қозонга тушдик.
Шарққа юрдик, яна озонга тушдик.

* * *

Йўқ дерлар, иши бөр бор билан йўқнинг,
Бўшлиқдан ўтарку йўли ҳар ўқнинг,
Кучлилар кучсизга қўл узатсалар,
Қадри ортар эди ҳар ёнган чўғнинг.

* * *

Бу йўлда биз неча қўрғондан ўтдик,
Адирлар, қумлардан, дарғондан ўтдик.
Шошмай, лекин қайтмай, ҳақ деб ҳар доим,
Биздан анча олдда борғондан ўтдик.

* * *

Сен мени ёлғончи дединг, эй аҳмоқ,
Шу сўздан ўлишим билибсан бироқ.
Ҳақ деб жон беруурлар, сенинг мақсадинг
Елғончи дунёда кўпрак яшамоқ!

* * *

Деҳқон ўз хирмонин кўрмасин ҳеч кам,
Дўстлар йиғилсинлар эрта ҳам, кеч ҳам.
Ўз ер, ўз жойида яшасин эллар,
Ўз эркин бошқадан сўрамай ҳеч ҳам!

* * *

Уртамизда биргина олма —
Олам ичра юмалоқ илинж.
Уртамизда биргина олма —
Балки ғам у ё балки севинч.

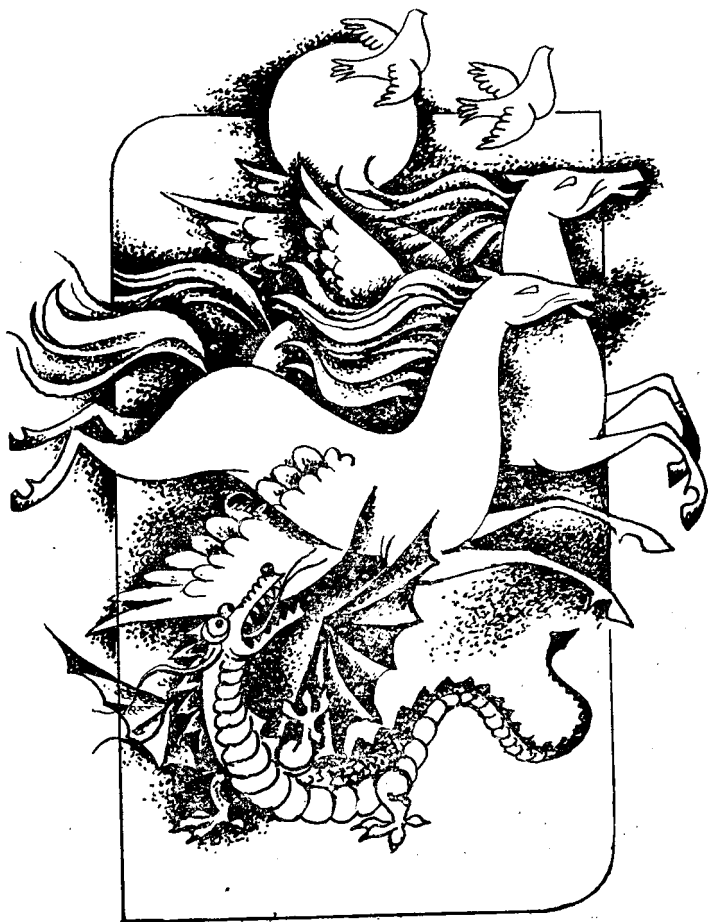
Уртамизда биргина олма,
Ярми қизил, ярми оч-яшил.
Ҳаё туғёнидан қизил у,
У соғинчининг рамзидир асил.

Уртамизда биргина олма,
Бармоқ учи тегса товланар.
Алвон иффат, яшил ташналик
Бир сенга, бир менга довланар.

Уртамизда биргина олма,
Гард тегмаган, бирам покиза.
Ҳозирча у рангин бир ҳавас,
Лаб тегса бошланар мўъжиза...

1987

ҲАЁТ РИВОЯТЛАРИ

УЙҚУЧИ ҲРТОҚ

Бир уйқучи ўртоқ бор,
Дунё унга, кенг, қойим,
Қасби ҳам аниқ, тайёр,
Яъни мудрамоқ доим.

Ҳали ишга келмаёқ,
Пиёдами-мошинда,
Унга эргашир мудроқ,
Туман турар бошинда.

Ишда аҳвол беш баттар:
Ўтирмаёқ курсига,
Оқ байроқ тиклар уйқу
Бурчнинг ўнги-терсига.

Сўнг у беғам пишилар,
Мажлисларда, ҳайъатда.
На бир гапга қўшилар,
На бир гапдан ҳайратда..

Гоҳ тўғри келса минбар,
Қучар, айтар маъруза,
Элни-да, ўзи қадар,
Торттириб кенг ҳомуза.

Уйга қайтиб яна шу,
«Ҳай, иш, бу — иш-да...» дейди.
Шошилтиб турар уйқу,
Нима қўйсалар ейди.

Ажабмас, хотин бесас,
Ярим тун, бир гап айтса,
Жавоби бўса эмас,
Хуррак қўшилиб қайтса.

...Шундоқ, ишлаб, кўп чарчаб,
Саёҳатлар қилади.
Буёгин узун ўлчаб,
Зап роҳатлар қилади.

Поезддами, кемада,
Кўкдами — тайёрада,
Иши йўқ ҳеч нимага,
Не гап бу сайёрада.

Пастдан, ёндан тепадан
Олам ўта беради.
Уртоғимиз-чи, беғам —
Мудраб кетаберади.

Бу уйқучи ўртоқ ким,
Ишчи, деҳқон, зиёли?
Ҳар ерда у кўринар,
Турар йўқдай зиёни.

Уйлаб кўринг, бир замон,
Мундоқ боқиб орқага,
Бақирар эди деҳқон,
Мол тушса томорқага!

Ҳатто чигиртка кўчса,
Ўт ёқиб, қоқиб довул,
Хуллас, ҳар ўзгаришга
Тик турарди эл-овул.

Хўш бугун-чи, ким уйғоқ,
Деҳқонми, ишчи, раҳбар?
Дарёси йўлда чўлтоқ,
Денгизи ундан баттар.

Минг касб, минг ҳунар унут,
Қуртларга қолди боғлар...
Ажабмас тоғларида
Ухлаб қолса булоқлар.

Лекин.. ҳар кун бор мажлис,
Ҳаммасида нотик бор,
Ҳаммасида мантиқ бор,
Лекин ҳаёт йўқ, эсиз...

Элимизни не замон
Уйқуда тутди дея,
Этди дея безабон,
Қўрқувда тутди дея,

Биз исломни сўкамиз,
Биз қарғаймиз рўзани,
Ва мудраб эшитамиз
Бугун кўп маърузани...

Кўникдик ҳар ҳолда биз
Сўзлардаги уйқуга,
Ишдаги, хаёлдаги,
Кўзлардаги уйқуга.

Ахир бу фалакиёт
Ҳаракат-ку мисли ўқ.
Бир лаҳзада у — ҳаёт,
Бир лаҳзада яна йўқ.

Шундоқ қуюн муҳитда
Уйқу келаркин қайдан?
Зухродаги зил хилтдан
Е ўчиб қолган ойдан?

Табиатда йўқ-ку ҳеч
Ибтидою интиҳо,
Бу уйқу, бу тун, бу кеч
Қаердан бунда пайдо?

Ё самода юз берган.
Буткул паришон ҳолат
Ва юриш қилган ерга
Уйқу, ғафлат, мажолат?

Тарихчилар гунг, соқов,
Ухлар буюк эртақлар.
Эр-аёли қаровсиз,
Ош еб мудрар эркақлар.

Болалари бевош, каж,
Нима ўқийди, қандай,
Йўқ хабар оларга важ
Ва йўқ бирон ҳотамтой.

Эсноқ ҳам юқар аниқ,
Енингдаги бировга,
Уйқу-чи, уни қани
Қим олади гаровга?

Узоқ уйқу, бу ғафлат,
Тенгдир ҳатто ўлимга?
Бу жим таъсир этар дард
Юқдимикан элимга?

Кўз — қўрқувда — қамоқда,
Тилда андиша — талқон.
Лоқайдлик — қулоқпахта,
Пойда — ялқовлик — арқон...

Нега урар юрагинг,
Турибсан гаранг, сўқир.
Узингга йўқ керагинг.
Қимга кераксан, ахир?!

Бу дунёга келдинг, бас,
Бил, бу дунё кимники.
Дунё — уйқуникимас,
Дунё уйғонганники!

Шеър тугади.
Хўш айтинг
Айни ушбу паллада.
Уйғондимми бирон мунг,
Юракдами, каллада?

Шундай бўлса, муборак
Сизга бахтли эҳтирос!
Бас уйқу! Турғунликдан,
Зулматдан қолган мерос!

1988

ХОРАЗМЛИК ДУСТИМГА ҲАЗИЛ МАКТУБ

Орол қуриса хоразмликлар Читага
кўчар эмишлар, деган миш-мишни
эшитиб...

Табриқлайман энди, дўстим,
Кетар бўпсан Читага!
Ундан кўра яхши эди
Борсанг Арктикага:

Читасиз ҳам беш-ўн ойда
Учрашардик икки, бир,
Ит қўшилган каналарда
Кутиб олсанг, зўр, ахир!

Читанг неси?! Ахир бир вақт
Мардикорга бермай эр,
Чор ҳукумат билан бобонг
Олишганку гўё шер.

Тўхта, фоже бу гаплар бас,
Янги ватан муборак!
Олтой, тува, қорачойга
Бир жону тан муборак!

Уй деб ёғоч излар эдинг,
Ёлчиб қобсан тахтадан,
Зўри — ўзинг, бола-чақанг
Қутилибсиз пахтадан!

Ҳай-ҳай шундоқ Хоразм-а,
Юрак титраб туради.
Бир томондан аммо офат —
Туз, шўр эшик уради.

Лекин ҳазил, ўйин-кулги
Бизни ҳеч вақт тарк этмас,
Иш бошласак иш етишмас,
Гап бошласак гап етмас.

Ҳов, уёқда гурунч, шоли,
Қовун нима бўлади?
Ҳа, торморқанг олтин томир —
Женьшен билан тўлади.

Жўп, анави ёдгорлар-чи,
Минор, гумбаз дегандай?
Нечта барак қурволарсан,
Дуб кўп, эман, қарағай...

Шошма, бобонг ҳам момонгнинг
Қабрларин нетасан?
Суякларин қопга солиб
Балки олиб кетарсан?!

Ҳей қўябер шу бобойни,
Тоза кўнглинг чўкканди:
Ичма, чекма, эрта тур, деб,
Бир пайт қанча сўкканди.

Хўш, момонг-чи, бизни кўрди —
Роса таъна қиларди:
«Дини йўқнинг ватани йўқ!»
Деб кўп шама қиларди.

Хоразмда қолдир ҳокин,
Олиб кетма Сибирга,
Қарғамасин руҳи энди
Кўмсанг қотган, муз ерга.

Хў-ўш, қўшиқсиз хоразмлик
Унда қандай ҳаз этар?
Хоразмнинг бор санъати
Энди битта кассета...

Қўшнай, сурнай, буламоннинг
Керак бўлмас навоси,
Йўқолади ўз-ўзидан
Тўй-ҳашамлар гавғоси...

Керак бўлмас қўчқорвозлар,
Халфа, ҳуққа, паҳлавон...
Зўр шовқинга етмайдими
Қирза этик, самагон?

Ортиқ, Бекжон, Отажон ҳам
Қолмас ишсиз, панада —
Бирон тахта омборида
Ёки пилорамада...

Ҳаммадан ҳам зўр бўпди-да,
Аммо Самандаровга:
Газетасин у сафарбар
Этгандир-ов дарровда!

Чунки аъло сортли қоғоз
Барнаулдан чиқади,
Газетачи мард бўлади,
Ҳар довулдан чиқади.

«Искрист»лар, «правдист»лар
Бари ўтган Сибирдан,
Ким қочади бу тарихий
Анъанадан, тадбирдан?!

Тўхта, роса эҳтиросга
Берилдимми ўзиям,
Қуриса бир денгиз қурир,
Не қиларди тузиям?

Шунча олим туғилган юрт,
Наҳот, чизгаб қўлини,
Тузда, шўрда жим яшашнинг
Топмаса бир йўлини?

Ибн Сино ўқиган юрт,
Гап топади эгасин!—
Улаб чиқсин элга денгиз
Ҳайвонининг меъдасин!

Бир пайт Толстов қум остидан
Топган каби кўп ганжни,
Келажакда кимдир очар
Ахир Хева, Урганчни.

Сув ўзгарса, жой ўзгарса,
Ўзгаради одам ҳам
Қорда, музда сас бошқача,
Ғалат тушар қадам ҳам.

Томирида, аммо, кимнинг
Қолса ўзбекнинг қони,
Ҳар қайда ва ҳар қачон у
Туғаберар даҳони.

Бизку у-бу деймиз, лекин
Ҳал қилардик нимани?
Хоразмлик чоллар қаранг,
Олган-ов бир чамани:

Сибирми? Хўп!

Улар кўрган

Кўч-кўчларнинг кўпини:

Қаранг, ёзда ҳам ечмаслар

Чўгирмани, гуппини...

1987—88

УЛАЕТГАН АЖДАҲО

Бир аждаҳо ўлмоқдайди
Ошаб бўлиб ошини,
Бошқаролмас эди энди
Оғир олти бошини.

Панжалари аввалгидек
Бўй бермасди ўзига,
Бало бўлиб кўринарди
Ҳарна шарпа кўзига.

Азалдан ҳам ўзи асли
Хуш назари йўқ эди.
Наъраси — зарб, нафаси — ўт,
Ҳар қараши ўқ эди.

Ўзидан ҳам баттар, золим
Шоҳга малай эди ул,
Юртдаги ҳар жонзотга суқ,
Ҳар бир кентга қоровул.

Шул мавқеин у бағоят
Зўр чўққи деб биларди,
Ўзига ким тобе бўлса,
Мангу қуллик тиларди.

Мард, мустақил юракларни
Зимдан қилиб у таъқиб,
Сарсон этиб ўлдирарди,
Жигар-багрин еб, ёқиб.

Истар эди: ҳар юлдузга
Фақат ўзи от қўйса,
Ўз билгича ҳукм қилса,
Ўз билгича ўт қўйса.

Шоҳ ҳам билиб феълин унинг,
Гўё мақтаб қўлларди,
Синаш учун гоҳо ўзга
Жойларга ҳам йўлларди.

Мана бугун қариб-чуриб,
Ўз ғорида ётади.
Аммо ҳамон, у хунташна —
Бад ўйларга ботади.

Бир оғриқ бор юрагида,
Ҳа-я унда йўқ юрак,
Санчиқ — қорин атрофида,
Балки ундан берирак...

Не оғриқ бу, не изтироб,
Шуми умр дегани?!
Энди ҳеч ким қурбонлик ҳам
Ташлаб кетмас егани.

Эл қўрқмайди энди ундан,
Аммо қўрқув — хотира,
У бари бир аждаҳо-да,
Кўп ишлари хотирда...

Аммо оғриқ... Не оғриқ бу,
Не қийноқ, не жазо бу?!
Е қайтарми ҳар кимга ҳам
Қилганларин азоби?!

Бу ёқда шоҳ, давр ўзгарган,
Оғриқ шулдир не фақат,
Жаллодга қон, қон, қон керак,
Татим бермас нафақа.

Оғриқ! Оғриқ! Тонгда мундоқ
Боқса, не ҳол бўлибди:
Тунда ғори лак-лак майда
Жондорларга тўлибди!

Қалтакесак, илон, чаён,
Хуллас, ҳадди-сони йўқ,
Аммо ўзи тинчиб қолди,
Азоб оғриқ қони йўқ.

Гоҳ қорнига, гоҳ ёнига
Қараб ҳайрон аждаҳо:
Ёвузликнинг тўлғоғидан
Туғилганди минг бало!

Шу маҳал, бу балохўрнинг
Бўшаб қолган қорнида,
Бир учқун йилт этди гўё,
Бир куч сизди ўрнида:

— Фарзандларим,— ув солди у.
Жоним, пушти камарим!
Не азобда топган коним,
Етган сўнгги самарим!

Билдим энди: аждарлару
Девлар даври ўтибди.
Энди сиздек ворисларга
Яшаш мавриди кебди!

Чиқинг, боринг! Босинг! Чақинг!
Ковланг! Бўғинг! Заҳарланг!
Хотири жам уйғонмасин
Бирон киши саҳардан.

Зимдан ишланг, сассиз олинг,
Биринг қайтсанг, биринг бор.
Ҳар қайсингда шунча оғу,
Қанча зардоб, йиринг бор...

Шундоқ... Элга тарқаб кетди
Аждаҳонинг қўшини.
Олмоқ учун энди унинг
Қолган-қутган ўчини.

Илонларнинг ўзи юз хил,
Ҳар бирининг оти бор.
Ҳар бириси иззат талаб,
Ҳар бириси эътибор...

Бири кўлвор, бири чипор,
Кўзойнакли бириси.
Қуёнларга жуда ўч-да,
Ичида энг ириси...

Уқилони чиқволиб, денг,
Яланг буга устига,
Ўлжа-нишон пойлаб турар,
Минг тус бериб пўстига.

Сувилонин айтмайсизми,
Тождори ҳам бор ҳатто!
Мана шундай майда қавми
Туғди собиқ аждаҳо.

Қорақурту зулук, кана,
Суварагу итчивин,
Уриб, ҳайдаб, қириб, бугун
Эл топмайди ҳеч эвин.

Не сўз! Барин биламиз биз,
Орасида юрамиз.
Билмай босиб ҳам оламиз,
Чақтириб ҳам оламиз.

Ҳаёт қачон осон бўлган,
Қачон қушлар беҳадик?!
Асли ҳеч вақт бир қадамни
Эркин отиб кўрмадик.

Лек, кўрқмаймиз! Чунки кўрдик
Не дев, не аждаҳони.
Элни, юртни минг кўйларга
Солган не каж даҳони.

Етмасмиди ўшалардан
Тортган азоб-зиёнлар,
Энди таадди қилсалар
Майда илон-чаёнлар?!
Майда илон-чаёнлар?!

Ҳа! Булар ҳам кўп жонларни —
Пок, бедахл қалбларни
Соб этдилар, тинмай уриб
Кинли-бахил зарбларни.

Асли майда туғилганин
Сезиб турар ҳар бири,
Лекин катта ҳаво қилар,
Даъво урар ҳар бири.

Иш шу билан, шулар билан
Тугаса-ку қанийди?!
Аждаҳонинг нуқси бор-да
Ҳар бирининг қонида!

Хўш, эртанг-чи? Ўз галида
Бўлак бало чиқса-чи;
Бўлар, ўздан-да майдароқ
Махлуқларни туғса-чи?!

Ва кўринмас бу махлуқот
Тарқаб бутун оламга,
Кўп номаълум азобларни
Солар бани одамга.

Шу чатоқ-да! Мор-чаёнга
Урганиб ҳам қолгандик,
Унча-мунча ҳушёрликни
Одат қилиб олгандик.

Хўш, бу майда ва туганмас,
Жирканч ёвни нетамиз?
Бу кўринмас балосидан
Қочиб қайга кетамиз?!

1988

КЕЛИН БИЛАН КУЕВГА ЭНГ ОДДИЙ ТАБРИК

Яратган ҳақ бугун сизни
Катта йўлга чиқарди,
Номингизни бирга қўшиб,
Юртга-элга чиқарди.

Меҳмон эмас, биз умидмиз
Бу дунёнинг уйида,
Шундан бирмиз ва биргамиз
Кўкдами ё қуйида...

Куёвжонга аввал айтсам
Битта юрак тажриба,
Яъни, ёшга, кексагаям
Доим керак тажриба.

Иигит киши шўх бўлади,
Энди сал-пал қўясан,
Рўзғор — вазмин оқар дарё,
Бир қулт ичсанг тўясан.

Уйин-кулки, дўст-ёр — керак,
Лекин бўлсин режали.
Ҳар қадамда уйинг учун
Бир не турсин тежалиб.

Уён-буён қарашлар ҳам
Қолсин энди туяга,
Қайда бўлсанг шошилиб тур
Сенга интиқ уяга.

Аёл — ҳаёт дарахтининг
Ноёб-нафис гулидир.
Севиб асра, бағри унинг
Умр болига тўладир.

Донишмандлар «Баъзи аёл
Эрдан мард!» деб айтгандир.
Сал илтифот қилсанг унга
Сим-сим бўлиб қайтгайдир.

Лекин турмуш бир-бирова
Гул тутишмас ҳар куни.
Бору йўқни не тўлдирар —
Юракларнинг ёлқини!

Яхши ўғил отасининг
Давлатига боқмас қув,
Шоҳнинг ўғли Фарҳод каби
Тоғдан ўзи излар сув.

Кибру ҳаво юрт бездирар,
Тийгил хулқу феълингни,
Ақлу ҳушинг, ишинг билан
Фурурли эт элингни.

Келин бола, сенга энди
Айтар жиндай сўзим бор:
Бу масканда энди сенинг
Ўз боқий юлдузинг бор!

Шу уйга, шу хонадонга
Боғлиқ бўлган ҳар вақо
Тахти бўлсин толеингнинг,
Гард тегмасин мутлақо.

Бунда меҳнат, иффат, саҳо
Қайнаб турсин шаркиро
Кўзинг

... гурмуш гапларига
Чизик тортай, чекинай.
Энди азал сирларига —
Шеърга, торга бекинай.

Нима гапдир ўзи асли
Бир ёстиққа бош қўймоқ?!
Икки юрак осмонига —
Бу — икки қуёш қўймоқ!

Мақсад — рангин тушингиздан
Туғилсин ой ва кунлар,
Муҳаббатни асрагувчи
Янги лайли-мажнунлар!

1989

ТУҲМАТЧИНИНГ ТАЪРИФИ

Ноҳақ туҳматдан, ташма гаплардан, мансабпараст-фойдакунандаларнинг таъқибу тазйиқларидан куйиб кетган бир одам унча-мунча терма дostonларни ҳам чап оғзи билан қийиб ташлайдиган Уста Эрматнинг ёнига келиб «Туҳматчига бир таъриф айт, уста!» деди. Уста Эрмат куттириш, пайсалга солишни амалдорлардан ҳам кўра беш баттар ёмон кўрмайдими, бура-ма ипли аррасини қўмиз қилиб, шу гапларни айтаберди:

Сен бўйнима қийин ишни
Қўя қолдинг ошнам-ов,
Кўнглимдаги дардларимди
Туяқолдинг, ошнам-ов.
Туҳматчининг бобосининг,
Майли, олмай қарғишин,
Чунки мардлар ўлчаб қилар
Ҳар гапи-ю ҳар ишин.
Туҳматчининг отасининг
Лекин андак иши бор:
Ўз дўстига туҳмат солиб,
Чала синган тиши бор.
Туҳматчининг онасининг
Жинлар бўлган дояси,
Ҳомиладор этган уни
Зағизғоннинг сояси.
Бошқоронғи маҳалиёқ
Қоши-кўзи кўпчиган,
Бир туз еган жойигаям
Қора балғам ўқчиган.
Туҳматчининг акасининг
Хотини — уй безори,
Етти ётлар қизитади
Иккисининг бозорин.

Тухматчининг синглисининг
Маммасида доғи бор.
Ким тортса ҳам ечилувчи
Белидаги боғи бор.
Тухматчининг хотинининг
Отарчидир ўйнаши:
Тайёр обрў, мол-мулк шу деб,
Кеча-кундуз ўйлаши.
Тухматчининг боласининг
Ким бўлишин айтмайман,
Келажакда ишқал чиқса
Лекин, гапдан қайтмайман.
Тухматчининг улфатлари
Тотли ошга туз солар,
Бир-бирининг уйларида
Аёл кўрса кўз солар.
Тухматчининг мухлислари
Тўда-тўда юради.
Ғуж-ғуж ўсган гулларда ҳам
Қарши гуруҳ кўради.
Тухматчининг устозлари
Боқиб турар замонга,
Уликни ҳам олиб сотар
Фойда келар томонга.
Таърифимиз энди кўчса
Тухматчининг ўзига,
Ҳар кимни ҳам муз этар у,
Бездак боқиб кўзига.
Наҳс тилини айтмайсизми,
Минг бир таъна тушади.
Узилмасни узади у,
Қўшилмасни қўшади.
У минбарга чиқса борми,
Оппоқ ой ҳам доғ бўлар.
Тоғ тупроққа қорилару
Жин тепалар тоғ бўлар.

У озгина илмини ҳам
Булғаб ҳарён ёзиб арз,
Не покиза кўнгилларнинг
Ойнасин этар дарз.
Бежиз деманг лекин унда
Ҳеч бир гап, ҳеч ҳаракат,
Ё ўзи, ё «дўст»ларига
Бордир бирон манфаат!
Барчасининг разиллиги,
Юрагининг тошлиги —
Ҳокимият ташналиги
Ва мансабга ўчлиги!
Туҳматчилар, рўзи маҳшар
Уйлаб кўринг ушбуни,
Ёр эканлар ўз туғишган
Акасининг гўштини.
Туҳматчининг ўзи ким, хўш,
Кўзи-қоши қанақа?
Оти нима, тураржойи,
Йўли, тоши қанақа?
Биз чекиндик унга тикка,
Аниқ таъриф беришдан,
Чунки уста Эрмат қочар
Ҳар не ҳаром-ҳаришдан.
Ёмон юзга юз тушгандан,
Юз бўлинган яхшидир.
Яхши юзлар яхши юзга
Юз кўринган яхшидир!
Шунинг учун, боқма сен ҳам,
Еллар олсин турқини!
Лекин қўйма безътибор
Энг ёмон бир хулқини:
Ҳеч қўймас у, доим қилар
Шу одат, шу ройини:
Тик турган не нарса кўрса,
Излар қийшиқ жойини!

1989

ЎН ЙИЛЛАР БУРУН...*

* Муаллиф ушбу бўлимда муҳтарам ўқувчига ўн йиллар бурун турли мавзуларда ёзган шеърларидан бир дастасини ҳавола этади.

* * *

Кўрдим: Шукур Бурхон «Ҳамза»дан чиқиб,
аста пиёдалаб кетди бир куни.
Бир ён гавжум кўча, бир ён расталар,
оломон...

Кўпчилик билмади уни.

Репетиция ўтган. Мана у борар,
чарчоқ, тунд...

Парвосиз ҳаракат аро,
Ҳозиргина улуғ Шоҳ Эдип эди,
энди фуқародан баттар фуқаро.

Устоз! Замонларнинг дўниш макрини
кўчада гримсиз кўрсатишми бу?!
Кеча йиғлаб сизга талпинган жонлар
бугун танимасдан ўтарлар, ёҳу!

Тирсақлар, қоринлар, кўкрак, елкалар
сизни туртиб-суртиб шошар ўзича.
Томоша бўлганин сезмаслар, ё раб,
шундай буюк актёр юзи-кўзича.

Қалтабин «илмкаш» бу салт юришни
«Даҳо халқ ичра!» деб жўшиши мумкин.
Кўрмаски, даҳога йўл бермас ҳеч ким,
базўр бормоқда у, қисилиб, мункиб.

Халқ эмиш, кабобпаз ана «Келинг!» дер,
кўзидек гезариб сихда чандири.
Лунж қизил сомсапаз пиёз қоради,
уятдан қизариб, чатнаб тандири.

Халқми шу, бировнинг ҳақини гизлаб,
беш-ўнни юлишни пойлаб турганлар?
Халқми шу, нуроний сиймолар қолиб,
сохта сумбатларни сийлаб турганлар?

Халқми шу, хаёлу орзуларини
ўзидан баландроқ тиклолмаганлар.
Халқми шу, халқининг номидан сўзлаб,
мингдан бир ваъдасин оқлолмаганлар?

Халқ улким, ўзининг пешонасида
юлдузлар борини сезса, қувонса!
Халқ улким, ғурури бўлса ўзида,
асилга ишонса, сохтадан тонса!

Бу шеърни кўрсангиз балки койирсиз:
«Одамни қўй-да, деб, ҳоли-жонига...»
Билдим, сиз пиёда, тинч етмоқчисиз
ҳув мағрур ҳайкаллар хиёбонига!

Унгача анча йўл бор-да, устозим,
бу ур-сурда юрманг саланг-бўш бўлиб!
Грим билан чиқинг, гулдираб чиқинг,
ҳеч бўлмаса ўша Ялангтўш бўлиб!

1982

АМИР ОЛИМХОННИНГ СУНГГИ ИЛТИМОСИ

Бухоро шавқатин саргардон ташлаб,
Афғонда қартайиб, кўр бўлган амир
Уғилларин чорлаб:

«Жайхун бўйига

Мени бир элтинглар...» — деди мунтазир.

Яна у айтдики: «Она дарёнинг
Сўнг бора туяйин шахтин, нафасин.
Эргаштириб келса зора тўлқинлар
Юртимдан бирон-бир нарсанинг сасин...»

Тарихда, —

бу чархи ўйинкор шоҳид —
Улоқ-талаш бўлган Бухоро — замин
Қабул этдимикан ҳижратда юрган
Сўнгги амирининг сўнгги истагин?!

Неча вақт айш суриб тахти олийда,
Айланганин кўрмай даврон шиддаткор,
Салтанат тизгинин шамолга ташлаб
Қочган зотнинг юртдан не таъмаси бор?

Кечикиб бўлса ҳам кўрмоқчими ё
Дарё қирғоғига жим эгиб бошни,
Тўлқинларнинг тарқоқ қобирғасидан
Халқнинг юрагини — улкан Қуёшни?!
Лекин

«Амир келди!» деса,
дарёдан

Чиқмасми кўк сари солиб оҳ-фарёд,
Ҳарамлар, зиндонлар, таъқиблар хасми —
Ҳуқуқсиз, бебаҳра, тўзғиган авлод!

Халқим! Тилсиз бардош ҳам умид билан
Кимники кўтарсанг тахти аълога,
Ҳали кўзлари кўр бўлмасдан бурун
Тавобга олиб бор Амударёга!

1980

КИТОБГА СУЗБОШИ ИЗЛАБ

Бир сўзбоши қўйиш зарур бўпқолди
Шундоқ навбатдаги шеър китобимга.
Устозлардан сўраб кўрсамми дедим,
Дилдош мунаққид ҳам келди ёдимга.

Ҳа, сўзбоши зарур. Узим ёзсам-чи,
Бор гапни — ортиқча дабдаба этмай?!
Драмтўгаракдан кетганимни бир пайт
«Куйгай»нинг авжида овозим етмай.

Айтсам-чи, дарёга илк борганимни,
Ботиб қолганини қайиқ қумлоққа!
Қайиқчи «Юк офир...» дея гудраниб,
Эшкакни отганин бирдан қирғоққа.

Айтсам-чи, бир пайтлар мен эртақ ёзиб,
Ойни ҳам ёнимда тунатганимни.
Ҳали ярми битмай, газеталарга —
«Давоми бор», дея жўнатганимни.

Айтайми мактабда ўқиган пайтлар
«Пахтани ўт босди!» деган хабардан
Адабиёт дарслари ўтмай қолганин,
Одам келганини ҳатто шаҳардан.

Ғалати аср бу! Топилмас бугун
Буюк ларзалардан холи бир бурчак.
Хаёл ва ҳақиқат замондош бугун,
Бир кўрпада ухлар Утмиш, Келажак!

Файзулла Хўжани эслайман ногоҳ:
Аксиллар таклифин рад этган ўктам —
«Файзулла! Бизга қайт! Большевикларинг
Отиб ташлайдилар бир кун сени ҳам...»

Қачон эшитгансиз, бошқа қитъага —
Турмага телефон қилинганини?!
Досон оролида эшитган Луис
Тинчлик мукофоти берилганини!

Яна Америка! Утган октябрь,
«Жейнтс Стедиум». Саксон минг одам!
Пеле футбол билан хайрлашмоқда —
Қаршисида рақиб... микрофон бу дам.

У сўнг сўз айтиши керак футболга,
Кейинги умрига эса сўз боши.
«Болаларни севинг!..» деди у бирдан,
«Севинг!..» деб ҳайқирди, кўзида ёши...

Дунёда шундай кўп катта-кичик гап,
Бари ҳам юракка, руҳга биродар.
Лекин менинг учун қайси энг муҳим,
Қай бири умримга олий, бош хабар?!

Неча эврилгандир замин, замона,
Утгандир қанчалаб шоири даврон,
Чақирсанг сас бермас бугун кўплари,
Бош сўзи борлари барҳаёт ҳамон!

1978

ЭНГ СҮНГГИ ХАЗИНА

Худойберди Даниёровга

Кўп қизиқдир кўҳна мозий тақрири,
Кўп қизиқдир унда халқлар тақдири.

Агар кимдир машҳур эса қадимда,
Йўқдир бугун у ҳеч кимнинг ёдинда.

Кимдир кеча хору хасга юрса тенг,
Бугун унинг шон-шуҳрати кўкда денг.

Наҳот ҳеч ким боқий умр олмаса,
Наҳот ҳеч бир зот устувор қолмаса?!

Савол кўпдир, аммо чархда тиним йўқ,
Гўё унда ҳеч нарсага қўним йўқ!

Шу тахлитда замин-замон дўнипти,
Ҳамма шунга кўнипти.

II

Бири катта, бири эса кичикроқ,
Икки уруғ ўтган экан эски чоқ.

Ери, эли беҳад катта бирининг
Ва ҳар жиҳат қўли калта бирининг.

Халқнинг феъли ўз ерига ўхшаркан:
Катта уруғ ялқов, лоқайд яшаркан!

Кичиги-чи, қайнаган қон, ишчан өр,
Меҳнатидан зар туғар ҳар қарич ер.

Ендош яшаб, доим ол-бер қилишиб,
Ҳеч беғараз боришиб ҳам келишиб,

Бул иккови чин қўшига дўнипти,
Ҳамма бунга кўнипти!

III

Катта мулка, катта ерга ўчлар кўп,
Зимдан қараб, тиш қайровчи кучлар кўп.

Бир кун улли уруғни ёв босибди,
Нақ ғоз узра қирғий қанот ёзибди.

Кўп қирибди ёв бепарво элатни,
Бошига ҳам солибди хўп кулфатни.

Хўш, кичкина қўшни-чи, у тийран, қурч,
Жим турдими, йўқ, ёрдамни билди бурч!

Шундай қилиб икков бир саф бўлдилар,
Евни бирга олқон-талқон қилдилар.

Уруш тугаб, қўшни дўстга дўнибди,
Ҳамма шунга кўнибди!

IV

Мана, базм! Ичар икки оқсоқол,
Катта қучиб кичкинани айтар ҳол:

«Зўр синовдан бирга ўтдик, бердик дош,
Оға-ини бўлдик энди, қариндош!

Ғалабада сўзсиз улкан ҳиссанг бор,
Кам-кўстлар кўп... яна сал-пал қарашвор...»

Бу мақтовдан кичик бошлиқ жўшибди,
Тилни тилга, элни элга қўшибди!

«Э, ол!» дебди топган-тутган борини,
Аямабди ҳатто сийму зарини.

Ул оғага, бул инига дўнибди,
Ҳамма шунга кўнибди.

V

Оға уруғ катта-да! Ҳеч тўймас, денг,
Инича ҳам «илтифот»ни қўймас, денг!

Боғни ташир, донин ташир, чорвасин,
Тўйдирмоқнинг лекин топмас чорасин!

Иш не ҳолга етибди денг, алқисса,
Инисига заҳмат ортмиш тўрт ҳисса.

Кўргани ҳам, билгани ҳам даласи —
Шунда ўтар умрининг ҳар палласи.

Санъат, билим, камол қайда, унутдир,
Орзу-армон, хаёл қайда, унутдир.

Ахир нечук ини қулга дўнибди,
Ҳамма шунга кўнибди?!

Элнинг бутун аҳволидан хабардор
Яшар экан бир донои бузруквор.

Уни олиб эл бошлиққа борибди,
Бориб барча дарди ҳолин ёрибди.

Бошлиқ дермиш: «Биз кичкина — у катта,
Евлар кўпдир, ҳимоя йўқ, қўл калта!»

Доно дебди: «Юртга бир боқ, оқсоқол,
Унда ҳали ўзи билмас зўр ганж бор!»

Бу ғурурдир! У — ҳар қалбнинг қаърида!
Шуни уйғот ҳали имкон борида!

Уйғотолсанг — халқнинг халққа дўнади,
Йўқса буткул сўнади!»

VII

Кўп қизиқдир кўҳна мозий тақрири,
Кўп қизиқдир унда халқлар тақдири.

Агар кимдир машҳур эса қадимда,
Бугун йўқдир у ҳеч кимнинг ёдинда.

Кеча кимдир хору хасга юрса тенг,
Бугун унинг шон-шуҳрати кўкда денг!

Хўш, не бўлди кичик уруғ тақдири,
Бугун қандай унинг ҳоли, тақрири?!

Ул эл ўзда ғурур пайдо этганми
Ё энг сўнгги хазина ҳам йитганми?!

Ким билади?! Шунча замон дўнгандир!
Балки бордир, балки буткул сўнгандир...

ТИЛСИЗ НАРСАЛАР

Олимлар айтарки, бир гулни узсанг,
Бошқалари эслаб қоларлар аниқ.
Лекин фош этолмас қотилни улар,
Тилсиз тўлғанарлар ғазабда, ёниб...

Эмиш бир ёгочни кессанг ўринсиз.
Бир кўлни қуритсанг, кўмсанг бир жарни.
Тили йўқ — бир нима деёлмас замин,
Лекин эслаб қолар ҳарки амални.

Олимлар, айтарки, табиат ўзи
Наботат, махлуқот дунёсин ғоят —
Эркин бир меъёрда бору йўқ этар,
Четдан зуғум этмак сўзсиз жиноят.
Бугун арра,

карбид,

аэро билан

Не ишлар қилмаймиз ерга озорлик!
Биз-ку огринмаймиз,

ер ҳам воҳ демас,

Лекин зил сукутда қолади борлиқ.

Оҳ, ёмон сукут бу!

Ҳазир бўл, одам!

Дилни алланенинг босар ваҳмаси:

Ҳимоятсиз кўриб хўрлаганларинг

Тилга кирмасайди бир кун ҳаммаси..

1980

РОБЕРТ СЕНДС ИСЕНИ

Газеталар Шимолий Ирландиянинг Лонг Кеш концлагерида Англия сиёсатига қарши очлик эълон қилган маҳбус Роберт Сендс 66 кундан сўнг вафот этганини хабар қилдилар.

Бола овқат емас: «Ўйинчоқ қани,
Нега алдадинглар?..»— сурар ликобни.
Она ялинади, кўндиролмайди
минг марта айтса-да энди «хўп-хўп»ни.

Бу — гўдак,
Бир қўйни сурувдан олиб,
қолдириб кўринг-чи, қамаб қўрага,
бутун қир тўлмасми, талпиниб, шўрлик,
ҳеч нарсага боқмай, чеккан наърага!

Мана, олтмиш олти кунким, Лонг Кешда
Роберт Сендс туз тотмай ётар мутлақо.
Узликкан юраги сўнгги зарб билан
ўлимин қадамин санар бехато...

Арслон ўйнатувчи янглиғ бир тождор
кўзида тош сурур, қўлида қамчи,
кафтида зулмлардан сарқит ош,
кутар

Робертнинг қафасдан ялинч инграшин.

Аммо Роберт Сендснинг ақидасида
тангридек юксакдир Эрк деган калом.
Табаррук шу туйғу топталган жойда
емак-ичмак, надир,
тириклик ҳаром!

Олтмишу олти кун. Кунда уч дафъа
британ турмасин сути ва нонин
Роберт қайтаради сира қўл урмай,
яшашига бордай бўлак имкони.

Йигирма етти ёш. Башанг Европа.
Вадаванг айш-сафо даври келса-ю,
парламент аъзоси бўлиб, бу не гап,
қандайдир ҳуқуқ деб очдан ўлса у?!

У қатъий: хотин бор — ютишни не ҳаз,
боланг бор — ўйнатмоқ мумкинми шоён,
бошинг устидаги дарахтда, баргмас —
солланиб турганда минг-минглаб илон?!

Зилол булоқлардан не завқ, боғлардан,
дининг-имонингни бўғсалар қийнаб?
Ватанинг қарам ва поймол пайти
қуруқ топинмоқдан унга қандай наф?!

Зулмининг минг турин кўрган аср бу,
риёкор ҳомийлик — энг сўнгги мода:
Қулни «бўри келди, бўжи келди...» деб,
забтидан чиқармай қилурлар адо.

Бундан ҳам қабиҳдир — Ольстердами
ё бошқа жойдами, худбин кимсалар
юртининг энг улуғ ишлари қолиб,
бир-бировни таҳқир этиб юрсалар!
Эҳтиёт, одамлар, эҳтиёт!

Ахир,
изламас дейсизми янги қурбонни,
бемалол, уялмай «уриб» юрганлар
Робертнинг бўғзидан ўтмаган нонни!

12 май, 1981 йил.

ҚРИМДА БЕТОБЛАНГАНИМ

Бирдан қон босимим ошди Қримда:
Юздан ошиб кетди юрак уришим.
Оқ халатлар аро кўриниб ўтди
Қишлоқ

болалигим,

беғам юришим...

Нимадир юз берди,

мўътадил иқлим

Дувалай комида узилди ердан,
Шу пайтгача умрим — кўз орти экан,
Кўз олдимга келди ҳаммаси бирдан.

Ўзбекнинг миллион йил синалган қони
Недан ларза топди бирдан танамда?!
Сокин ярим оролини Қалбимнинг
Бирдан чағалайлар босди чамамда!

Ҳар ҳолда бир сир бор бу ерда,
сездим,

Ҳар ҳолда эзгин ва безовта руҳ бор.
Қаранг,

Аюдоғ ҳам бош қўйган ерга,

Қаранг,

Айпетрининг қовоғида қор.

Биламан:

мангудир оламда шодлик,

Лекин ўткинчи деб бўлмас волани.
«Кўзёш фонтан»ига бир вақт Пушкин ҳам

Бежиз қолдирганмас бир жуфт лолани.
Бугун Қрим деса, кўплар талпинар,

Худди эртакка ўч болалар янглиғ.
Барча шод — семириб кетгувчи бу жой

Нега бир юракка қилдийкин танглиғ?!
Нега бир юракка қилдийкин танглиғ?!
Нега бир юракка қилдийкин танглиғ?!
Нега бир юракка қилдийкин танглиғ?!

* * *

Гоби майдонида жазира раққос,
Чўғда юрган каби ялангоёқ йог...
Дунёда бундан дим кенглик кўрмадим,
Бундан ҳам поёнсиз чорасизлик йўқ.
Ва лекин мислсиз ёвуз бу ангом
Маликани суйган девдек, беўхшов,
Уфққа сароблар тақиб қўйибди —
Яшил қир, кўк сувлар, укпари ўтов...

Ўз-ўзин абадий алдаб яшашга
Инсон боласининг кўнмоғи қийин.
Ҳа, бунда Чингизхон маҳв этган боғлар
Ташландиқ шон узра қурмишлар ўйин...
Аммо шу саҳроким ўзидан безиб,
Сароф кашф этибди — аянч томоша,
Кўнглим, сал йўлсизлик кўрсанг олдинда,
Бир умид ўйлаб топ!
Шу учун яша!

Гоби, 1982

ЛАБИРИНТ

Ёвуз зот, ниятга етдинг бир қадар
бу макр шаҳрида мен банди қолдим.
Сен-чи, менинг таранг асабларимнинг
торларин пайпаслаб сиртга йўл олдинг.

Чиқибоқ, оловнок ипларни топтаб,
куласан, абадий этдим деб тутқун!
Аммо мен баттароқ шоддирман билсанг,
кўздан гумдон бўлиб кетганинг учун.

Бунда ҳам ўз эрким, ўз иродам-ла
қалбимда тикларман нажиб ўлкани!
Фақат сен атайлаб ёки адашиб,
қайтиб кеб қолмасанг бўлгани.

1983

ГУДАКФЕЪЛЛИ ДУСТИМГА

Ҳазил

Гўдак тасавури — тасавуригимиз,
Гўдак тафаккури — тафаккуригимиз.
Йўқса, ҳар қадамда нечун хатолар,
Нечун шунча йиғи ҳам илтижолар?!

Гўдак тасавури — тасавуригимиз,
Гўдак тафаккури — тафаккуригимиз.
Йўқса, не учундир бунча тўймаслик,
Не топсак: сўрғичдек қўлдан қўймаслик?!

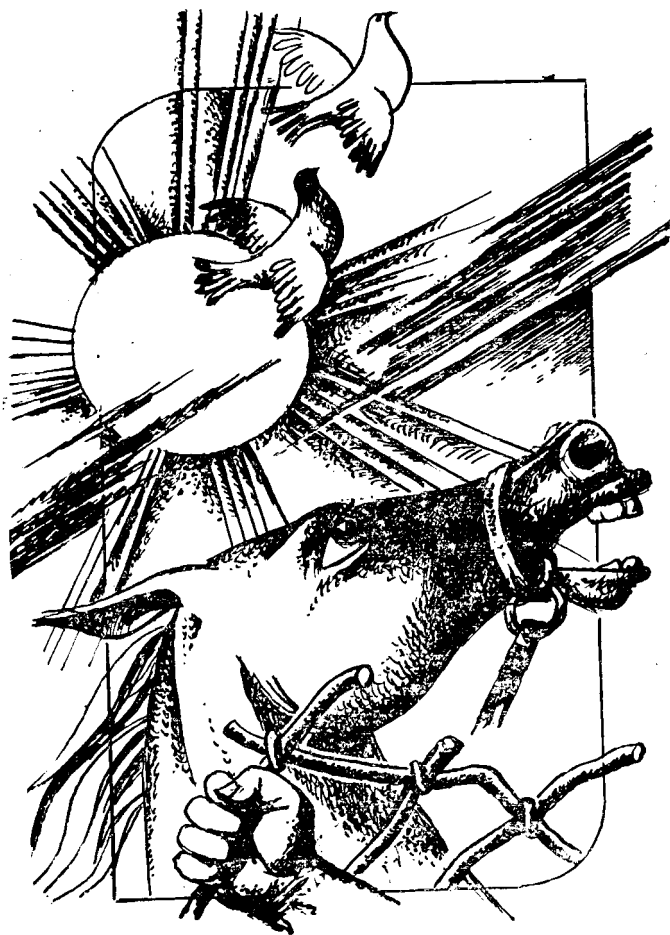
Гўдак тасавури — тасавуригимиз,
Гўдак тафаккури — тафаккуригимиз.
Йўқса, надин ҳар ён қўғирчоқ назар,
Надин бирни суймоқ, бировдан — ҳазар?!

Гўдак тасавури — тасавуригимиз,
Гўдак тафаккури — тафаккуригимиз.
Йўқса, нима учун катталар зинҳор,
Не десалар, шуни қиламиз такрор?!

Гўдак тасавури — тасавуригимиз,
Гўдак тафаккури — тафаккуригимиз.
Йўқса, не учундир шунча овутмоқ,
Шунча алдаб, шунча уйқуда тутмоқ?!

НЕГА МЕН?

Достон

Бир куни, тонг отмай,
уйғониб ногоҳ,
(Баҳор ёзга келиб туташган кезлар),
Кўрдим: Шарқий уфқдан бир шуъла чиқиб,
Юксалди, сўнг пастга тўшалди тезлаб...

Уфқ иккиланган пайт.
Бог-қирлар оша
Тушган бу не йўлдир, имлаб фалакка?
Лол эдим, бирдан шу олтин кўприкнинг
Бир тутам шуъласи тушди юракка.

Ё тун, мана, тонгдан енгилганлигин
Найзасини ерга ташлаб, билдирган?
Ё икков уфқда талашган пайти
Заминга бир сирли элчилар келган!

Сал ўтмай кун чиқди.
Нажиб ул шуъла
Кундуз оқлигига қоришиб кетди.
Назаримда шу тонг, шу куни олам —
Ўзгача бир тиниқ ёришиб кетди!

Юртнинг осмони ҳам — тақдирига мос,
Ундаги ҳар титроқ шоирга маълум.
Бир зумлик мўъжиза! Уйлайман, нима?
Эл уйқуда эди, кўрмади ҳеч ким.

Айтарлар: гоҳ пайтлар ҳар бир юртга ҳам
Муборак бир тонгда, йўл солиб ерга,
Фаришталар тушар эмишлар кўкдан,
Ўзгаришлар олиб заминга, элга.

Эмиш, баъзи пайтлар ўзлари келмай,
Юрт, эл ё қавмдан бирон инсонни

Шу йўлдан кўк сари ундар эмишлар,
Баландроқдан кўрсин дея жаҳонни:

Ерда ҳаёт қандай? Эл ҳоли нечук?
Тарихлар, тузумлар, пойингда бир газ,
Юксаклик сарватин кўрсат элингга,
Ҳечса, осмонларда ўзингни кўргаз...

...Ҳа, сал ўтмай, қуёш ўз иши билан
Яна машғул кетди — одатий кундуз.
Ўша зоҳирликни аммо, ул тонгни
Сўнг зинҳор кўрмадим.

Билмайман ҳануз...

Агар ушбу бизнинг воқелик, давр
Кўзидан чет бўлса яратувчининг,
Унда одамдаги минг ранг хислат не,
Не даркор сезгию гурур кучининг?!

Демак, ҳар шаҳарда, ҳар кентда, сўзсиз,
Кўк тубига кетган сирли йўллар бор.
Балки шундан чиқар кўкка Ер оҳи,
Гўё сўнгги илинж, гўё сўнгги зор?!

АЖАБ «НАМОЗХОН»ЛАР—ВАЪЗХОНЛАР

Эслаб етмишинчи йилларни энди,
Гоҳ таҳлика босар мени, гоҳ ҳайрат:
Нечун ўлган эди у йилларда руҳ,
Бўғзигача ерга қадалиб ҳайрат?!

Ҳар қандай ташаббус
ё қадаҳларнинг,
Ё ғафлат тубида берар эди жон.
Амаллаб бир-бирин ёки ўз-ўзин
Уйғотганлар баттар эдилар сарсон.

Аммо дабдабали биллур қасрлар
Ишсиз эмас эди, сарбаланд эди:
Миллатнинг нишондор минг-минг зотлари
Сирли ибодатга бунда банд эди!

Бош имом алҳол бир калом айтмаёқ
Қолганлар қўл тиклаб, такрорлаб якдил,
Чапак чалардилар, «хўп-хўп! дердилар,
Чехра ҳам, юз-кўз ҳам, тиллар ҳам бир хил...

«Ҳа-ҳа!» муридлари, «Хўп-хўп!» қуллари
Самолётга чиқиб ҳаммадан бурун,
Етиб келасолиб пойтахтларига
Мажлис бошлардилар шу кун кечқурун.

Ва ўз навбатида, чоғроқ тўралар
Областга, районга, қишлоққа бориб,
Боз кичикроқларга шу ваъзни ўқир,
«Якдил», «бир овоздан», қўл кўтартириб.

Қаттиқроқ «Ҳа!» деса — районга номзод,
«Ҳа, ҳа!» деса область,
уч бор «хўп» деса,—

Ундан-да юқори!

Бу ёқда эса

Халқ ўз ғами билан — юраги ғужтўп.

Тонгда турардилар улар! Ва лекин
Шафақда ўзни пок айлаш қайда?! Йўқ!
Сабухий ичмакни кўзлар эдилар,
Юз осик, қовоқ қоп, кўз қизил, юмуқ...

Қишлоқда сабоқ шу, мактабда шу — илм,
Дорилфунунларда ягона фан шу.
Шиорлар шу сўзни такрорлардилар,
Тангрини тоқликдан бездириб ёҳу.

«План-н-н!!!»

Не йўл, не усул билан
Шуни тўлдирса бас, шуни «бажарса!»
Қоғоз ахборотлар, қоғоз вагонлар
Бас, уёқ-буёққа юргилаб турса!

Ҳамма ёдлар эди битта сўз айтса —
Кремлдан Суслов — туғма склероз!
Қоғоз кўкракларда қоғоз орденлар
Халқнинг қоғоз бахтин қиларди кўз-кўз.

Уқувчи дарбадар, талабалар понг,
Янги гап айтолмай олимлар гаранг.
Инженер фаррошча иззатда эмас,
Колхозчи... тупроқдан кўринар аранг.

Шоирлар оқ умид билиб, илинган,
Пахтамиздан
сирқиб қора толалар,
На тонгнинг, на куннинг фарқига бормай,
Қулонг, қора бўлиб қолди болалар.

Нишондорлар эса зеби зийнатнинг
Қадрию қимматин зап билардилар.
Ҳаёт, бу — мансаб деб ва ҳар байрамда
Бирон нишон олмоқ деб билардилар.

Энг Бош «имом» эса,
ҳали тарихда
Бу хил мўъжизани кўрмади жаҳон:
Нишон тақабериб ўзига ўзи,
Бу юкдан, йиқилиб, таслим этди жон.

Биллур қасрларда биллур қандиллар
Шиллиқ қурт кирса ҳам сўзсиз жонланар,
Лекин тахт эгаси хира ақл эрса,
Юрт кимдан руҳ олар, кимдан жон олар?!

Не сўз, элнинг-юртнинг орзуларини
Ерга топтаганлар бугун бари хор.
Бирлари кўксини чангаллаб ўлди,
Бирлари осонроқ ўлолмай абгор.

Бундан ҳам баттари — уларга мурид —
Шогирдлик ё хизмат бурчин ўтаган
Минг-минг алп йигитлар бугун ҳибсда,
Бегуноҳ оила — уйда ўксиган.

Ҳа, ажаб ваъзхонлар қавми эди бу,
«План»дан бошқага ярамаганлар.
Лекин Москвада не-не эшикка
Закот ташимоқдан ҳоримаганлар.

Давроннинг бу қандай мўъжизасиким,
Не сирилиш бўлди фалакда бу он:
Шайтоннинг айбимас, жичча наф учун
Қўшилиб кетдилар «кофир»-«мусулмон».

Бу қавм албатта яхши биларди
Тонгни ҳам, нурни ҳам, ҳатто шафақни!
Лекин қуёш қадар юксак тутмасди
Ўз она халқига меҳр, шафқатни...

Балки фаришталар тушгандирлар ҳам
Ҳайрон ҳам боққандир ердаги ҳолга:
Аммо кўк не берар, арш нима қилар
Ўзи қаддин тикка тутмаган элга?!

Йигирманчи йиллар — хун, ўттиз — қувғин,
Қирқда яна қирғин, элликда баттар.
Олтмишда сесканиш, етмишда турғун...
Нақ портлаш олдидан... сукунат, хатар...

Айтинг, саргардонлик топарми қўним,
Ноҳақликка кимдир берарми жазо?
Айтинг, ваҳиманинг ёши нечада,
Елғоннинг ўлимин кўрарми дунё?!

ЕСУМАНЛАР

Ногаҳон бемаврид чаққандай чақмоқ,
Гўё ўша, тонгга яқин маснадда
Гўрўғлининг отин ўғирлаб қочмиш
Ёсуманлар чиқди бизнинг давлатда.

«Анор гумбази»дан ёруққа чиққан
Бағри қон доналар қандай пок, нажиб!
Аммо кафтдан сачраб, ҳарён бутрашса,
Оёғости бўлар титраб, қон очиб.

Бу қавм ҳам фаришта атади ўзни:
Гўё юртни нурга чиқармоқ истаб,
Она Шарқ юзидан сўнгги нур илинж —
Ҳаё пардасин ҳам сидирмоқ истаб...

Колхозчи аёллар бир паслик қаров,
Бир паслик оромга он кутардилар.
Шу юрт ўлмасин деб, ўнтадан тугиб,
Қилдек жонга қирқта жон тутардилар.

Булар ҳам «ваъзхонлар» қавмидан эди,
Она тилга, шеърга солмоқчи кишан...
Буям эл кўкрагин тешиш важҳига
Ўзининг кўксига кўзлаган нишон.

Булар ҳам нақ Дажжол нопок қавм йиғиб,
Тангри тиз чўкишин тусагансимон,
Фалакнинг инсонга нурли совғаси —
Жон учун азани этмоқ бўлди ман!

Асли, ҳар замонда фидойиларнинг
Жони тўлуғ бўлар қайғу-аламга.
Баттар жафоларни энди олдилар
Ўша жон деб жони куйган одамлар.

Бу пайт қайда эди ўша нур йўли,
Гарчи тинган эди қирғинлар, уруш?!
Балки сал тикланса басмиди бошлар?!
Аммо юрмай юрдик,
ишламасдан иш...

Ўз тилимда сўзлаб — миллатчи бўлдим.
Салом деган одам — Исломга бакор!
Ит солдик эшикка келган Наврўзга,
Юртни четлаб ўтди неча бор баҳор.

Ҳар устун нақшида Қуръондан сура,
Ҳар салла остида халифа кўрган
Разил тафтишкорлар ўзи ким асли,
Кимнинг жосуслари, юртимда юрган?!

**Оқни оқ — қорани қора демас жон,
У буткул сотқиндир ё ғофил бутун.
Озодлик шевасин билмаган жонлар
Қандай сўз айтсинлар озодлик учун!**

**Аслини олганда, тил нега керак,
Хусусан «Она тил?» Даҳмаза, иллат...
Тағин лаҳжалари кўплигин айтинг...
Нега керак ўзи минг туман миллат?!**

**РОБОТҚУЛ қандай соз?! Тугмани боссанг,
Айтган томонингга югурса, борса!
Кимга керак, ахир, бир куни тонгда
Кимдир ўз тилида куйлаб юборса?!**

**Ҳа, худди шу ерда экан, сир қаранг:
Ҳар халққа ўз тили куйлашга керак!
Уша тахтиравон йўлнинг бошида
Зумрад юлдузларни ўйлашга керак!**

**Юртнинг маънавият қасрин бузганлар
Ким ўзи, хўш, айтинг, бугун бир қараб?!
Худди шундай зотлар худди шу тахлит
Неча авлодларни этганлар хароб!**

**Аёлга фалак бахш этган сифатлар
Доим дилга солмиш ҳайрат ва ларза.
Лекин тиғ ё қалам тутса ул қўллар,
Биламан, титраши мумкиндир ҳарса...**

**Аслида, ҳар миллат — ерида эркин,
Ўз урфи, ўз тили, шеърида эркин.
Ўзгалар мулкига ҳаддимиз йўқ ҳеч,
Бас, бўлсак улардан берида эркин!**

ПАХТАДАМИ ФОЖИА?!

Ҳамма бало балки пахтамиздами,
Яъни, юзи оқу ичи қорадир?!
Асли, баъзи кўзлар ипак майиндир,
Баъзиси бўялган бўздек оладир.

Жаҳонда, аслида, кимнинг кимлигин
Дарди-касалини, қалби борини
Ҳар кимнинг кўзидан аниқлаш мумкин,
Кўриб қорачуғи оламшарини!

Пахтанинг ўзини тинглаб кўрдикми
Кўсак ўз эрки-ла тил ёрганида?
У нени сўзларди, зўрлик, зулм боис
Шунча заҳар ютиб юборганида?!

Пахта! Агар унга тил битса борми,
Балки Иваново, балки Польшада,
Толалар тароққа тушган маҳали
Ўзбекчалаб: «Э воҳ...» дердилар зада.

Йиллар, ойлар, кунлар, кеча ва кундуз
Ўзбек ўз поёнсиз ҳасратларини
Далада ўзига ўзи сўзларкан
Кўсак жамлар унинг шу гапларини!

Ўзбекнинг беўхшов митти шодлигин
Акс этар ғўзанинг жайдари гули,
Ки йиллар муаллақ эди бошида
«План» отлиғ жазо қиличин мили!

Ҳа-да! «План—қонун! Мажбурият—бурч!»
Хоҳлаган бир раҳбар бу мамлакатда
Ўз истагин Қонун этарди сўзсиз.
Қолганлар тилсиз қул эди, албатта!

Янги чингизхонлар, шундоқ туғилиб,
Далаларга ҳайдаб миллион бояқишни,
Қориққа қадалган жажжи бошларни,
Билмадик, ким учун поя қилишди?!

Ҳар қандай инқилоб ўз фарзандларин
Охир барисини ютгани янглиғ,
Пахта ҳам пахта деб жон тикканларнинг
Неча авлодини этди қурбонлик.

Мен бугун қўрқаман, йиллаб шу тахлит
Елғон қонунларга бош этган авлод
Энди Келажакнинг қаршисида ҳам
Эгилиб-букилиб қолмасмикин, дод?!

Юқорида айтдим ҳибсадир бу кун
Минг-минг ота-ўғил, ака куёв — йўқ...
Минг-минг хонадонда тирик етимлар
Кўзлари—ҳар нени отишга шай ўқ!

Мен ўша мингларга оқловчи бўлай,
Уртоқ Прокурор, очинг қамоқни!
Беғуноҳ етимлар хун ёши билан
Баттар қизартирманг алвон байроқни!

Агар ўша минглар гуноҳкор бўлса,
Айбланг замонанинг ўзини айни!
Улар таржимаи ҳолин барчаси
Ёзганлар: «Бахтлиман замон туфайли...»

Уртоқ Прокурор, барин, бўшатинг,
Ёмон отлиғ этманг бир халқнинг жонин!
Кўрдик, минглаб шиор ёзибсиз ҳар йил,
Ёзмасдан мукамал бир сатр қонун.

Жиноят, заҳарли замбуруғ каби,
Албат жуфти билан бўлади ошкор,
Ким ўғринча четга бир не сотганми,
Шу давлатда унинг бир шериги бор!

БОҒБОН ҚАЙДА, БОҒ ҚАЙДА?!

Боғлар ҳам камайиб кетди шу йиллар,
(Яшилликдан ер ҳам, кўк ҳам умидвор).
Одамнинг бир умри давоматида
Дарахтга боғланган ўн мингта ип бор.

Агар биз майсанинг устида ётиб
Чинор келбатига бўлсак маҳлиё,
Бизни ҳам сартапо ўз ўлчови-ла
Элаклаб туради донишманд дунё.

Эсимда, бир даста кўчат қўлтиқлаб,
Баҳор бозоридан чиқарканман шод,
Гўё келажагим қучоқда эди:
Ул нурли кўприкка чиққандек озод!

Худди, худди шу пайт юқори раста —
Баланд пештахтали айвондан сипо
«Буларниям кўринг! Барака топинг!»
Чорлади молига имлаб бир «бобо».

«Мана шу кўчатни қўшиб обкетинг...»
Қарасам бекорга таклиф этмаган,
(Мен кўчатга боқсам — у менга боққан!)*
Назаридан ўтган не боғ, не чаман.

Ишондим.

У берган уч-тўрт ниҳолни
Ўз дастамга қўшиб кўтарсам бардам,

Еқасида тўрт-беш тешик ўрни бор!
Юрагим шиф этди: «Нишондорлардан!»

Бу нечук иш? Қандоқ? Касб ўзгартириб,
Энди боғбонликка ўтгани недан?
Бир пайт қанча боғни пахта деб чопиб,
Бугун бизга кўчат сотгани недан?

Ҳар кўчат ҳам нур-да!

Мен енгил уча

Бир қучоқ орзуни алқаб кетардим:
Ушал Тонг йўлида, гўё боғбондек,
Четларига саф-саф ниҳол экардим!

Мўъжиза жуда кўп куттиргани йўқ,
Боғимда қад тутди дилшод ниҳоллар.
Аммо шодлик билан баравар боғда
Юз берди кўнглимни доғ этган ҳоллар.

«Нишондор» ул боғбон берган кўчатлар
Зарпечак заҳали экан, ишкалли.
Ёздаёқ боғимга совуқлик тушди,
Сарғарди келмаёқ юк тугиш гали.

Йўқ. Ул «бозорчи»ни мен бекор сўқдим —
Қим не нишон тақса — шунинг бандаси.
Қушхона кўчса ҳам ўрнида узоқ
Қолади қузғунлар, қолар қон иси.

Демак биз нафақат ҳар бир фаслнинг
Ҳар кўчат чамасин олмоғимиз шарт,
Юртда чин боғбонлар борини сезсин
Умид ғунчаларин туккан ҳар бир нарт.

БОЛАЛАРГА БИР НИМА БЕРИНГ...

Етмиш тўққизинчи йил.

Бухоро йўли.

Газета варақлаб бўлиб ногаҳон
Евтушенко боқди ҳайдовчига: «Айт,
«Кичик ер», «Тикланиш», ҳоказо айрон,
Бўтқа битикларни ўн йилдан кейин
Бирон одам олиб кўрадимиз? Йўқ!»
Шофёр елка қисди. У «Интуристдан».
Шоирга индамай боқди кўзи лўқ.

«Тагин мукофот ҳам берганлар! Даҳшат!»
Тўғриси, бу исён, бу баҳо, олов
Мени ҳам ўрнимга парчин этганди,
Бир не демакликка юрак бермай дов...

Ахир ўз буржида эди Қуёшлар!
Авжи порлаган пайт! Тик боқсанг — тамом!
Ўзбекистон айни «Социализмнинг
Шарқдаги машъали!» номин олган он...

Йўлда ҳайдовчига, ҳордиқ баҳона,
Дала чеккасида тўхташни айтдим.
Дефоляция ўтган. Пайкал — чипорак.
Пахта терим энди қизиган пайти.

«Мана бу — пахтазор! Келинлар, кўринг!
Эҳтиёт! Яқинда дори сепилган...»
Салкам одам бўйи ғўзалар аро
Болалар ғимирлаб юрар эдилар...

«Заҳар?! Унда нега болалар кирган?
Болалар?!»

Шоирим жунбушга келди.
Уч-тўртта жужуқни ёнига тўплаб.

Бир нелар сўради, бир нелар деди.
Болалар, қўллари ёрилган, қора,
Кўпи ялангоёқ, жулдур, саранглаб,
Женяга, космосдан тушган одамдек,
Ҳайрон боқардилар ненидир англаб.

«Падарингга лаънат, Европа! Мана,
Не сабабдан «хб» модада экан!..»
Шоир сўнг анча вақт индамай кетди,
Обкомда заҳар бир гап айтди аранг.

«Ўзбек гуржидан ҳам бой!» дейишганди,
«Остонасигача тўлган олтинга...»
Китоб ҳадя қилган арбоб-шоирга:
«Болаларга беринг... Керакмас менга...»

Ўзбекнинг юраги қай рангда, айтинг,
Не боис бу пахта шунча оқ, учқур.
Хирмон қанча баланд бўлса, бошлардан,
Нега фожиаси шу қадар чуқур?!

Нега деҳқоннинг ўз юксак меҳнати
Тўсди ўз боласи келажagini?
Чексизлик эртаги нега тугади?
Ким билар эртанг не кўражагини?!

Ушанда ул тонгга, Тилсим шуълага
Жуда яқин юрган эканмиз, ахир!
Чунки Евтушенко олган расмлар
Нурланиб, оқариб қолган негадир...

ЯНА БИР САВОЛ

Ҳа, одам дунёга очик кўз билан,
Одил назар билан боқсайди доим,
Тарихчилар учун иш қолмас эди,
Ўз ерига ҳар ким бўларди ҳоким.

Ҳў, замон!
Арбоблар ўз бахтин ёзиб,
Бунга мукофот ҳам олар эдилар.
Халқнинг ва пахтанинг ҳолини битган
Шоирни қувғинга солар эдилар.
Шоҳ ўлса ўзгариш бўлар деб зора,

Неча авлод кутди, кутди ҳар ҳолда.
Аmmo бу замонда шоҳ ўзгарса ҳам
Ҳеч нарса ўзгармас — ақлимиз етди.

Мундоқ олганда-ку тахтнинг гирдидан
Шоир фозиллар жой олган ҳар вақт.
Навоий Бойқаро шаънин улуглаб,
Огаҳий Ферузни алқагани ҳақ.

Шоир шоҳ олдида бурчдор эмас ҳеч,
Лекин халқ олдида доим жавобгар.
Чунки халқни меҳнат эгган, сўзломмас,
Мана шоир нечун нотикдир магар!

Гоҳи пайт хаёлим зил қанотланиб,
Бардош қаламимни олсам қўлимга,
Мен жавоб тополмай қоламан мутлақ
Бир сирли ҳаётга, сирли ўлимга:

Шунча вақт ким эди бизнинг отамиз?
Золим подшомиди ёки пайғамбар?

Москвага тилсиз қулмиди у, ё
Бесамар давлатдан излаган самар?!
Нега у сўнги бор, не илинж ила
Хоразм сафарин айлаб муддао,
Утиб икки дарё оралигига,
Орол сари йўлда йиқилди танҳо?!

Улганлар ҳақида кўп бўлар эртақ,
Аммо донишмандлар бермишлар хабар,
Сир ва Амударё оралигига
Келиб жон бергандир етти пайгамбар...

Терс ҳикматни қаранг:

Улуғ лойиҳа

Ўзи ўйлагандек келса ижрога,
У йиқилган жойда қуюлгай эди
Сибирь дарёлари Амударёга...

Очиқ айтилмаса агар давронда
Гадосининг феъли, шоҳнинг даҳоси,
Халқнинг келажаги, тарихи учун
Бошқа авлод, сўзсиз, бергай баҳосин...

НЕГА МЕН?!

Кўп оғир, серташвиш куннинг сўнгида
Ўзимни сўкаман гоҳида баттар:
Сенга нима ғам бу?! Сенга не ташвиш?
Нечун жонинг қийнаб, қўзғайсан хатар?

Орол фожиасин қачонлар айтдинг,
Заҳар дориларни сўқдинг ким қачон!
Тилинг, тарихингнинг, буюқларингнинг
Тақдирини ўйлаб чекдинг минг фиғон...

Сенга нима азоб, мингтами жонинг?
Ҳар кунни мукамал яшаш номумкин.
Ё ўзни ўйлатмай, халқни ўйлатиб
Мавҳум руҳ сўрарми ким учундир хун?!

Сенда не журъат бу? Қайдан шунча ўт,
Куймакликка қайдан шунча ёқилғи?
Ё қул ва ё хожа эмассан-ку сен,
Зўрловчи куч борми: Қилма ё қилғил!

Бу тўхтовсиз тўлқин, аланга, шарор,
Нени ёндирмоқчи, нимани тоблаб?
Ё бир сирли қудрат олдида ўзни
Келажак учунми олурмиз оқлаб?

ҚАРАНГ, ЯНА НУРЛАР!

Эй дил, парвоздасан, ҳолингни рост айт,
Ҳайиқма, осмоннинг ўз фарзандисан!
Энди қўрқмоқликдан қўрқ! Бир ҳикмат бор:
Недан қўрқсанг — шунга абад бандисан!

«Бахт — у дунёда!» деб, ислом қутулди,
«Келажакда деб, бахт!» мажҳул этган ким!
Лекин «Бахт — шу куннинг адолати!» деб
Унинг асл номин айтмади ҳеч ким.

Мантиқ коинотдан беради хабар:
Борлиқни қай тахлит қилмайлик баён,
Умр — юлдузингнинг ҳаракат чоғи,
Мазмуни — ортдаги изингдан аён!

Гарчи бу дунёдан хор-залил ўтсанг,
Қурашларга хушсиз, қўнган, танбал, қул,
У дунёда мавҳум бахт талаб этиб,
Ҳақингни сўрамак илинжинг — бир пул!

Йўлни эртанг учун обқўйиб бўлмас,
Тўсилган бир дарё, бу — икки ўлим!
Бири сув ўлими!

Иккинчиси, бу —

Тўсганники! Кўлмак ичмакка маҳкум!

Тонг — Ернинг ўзини ўнглаб олиши,
Ер ўзин янгилар ҳар тонготарда.
Лекин Тонгга бефарқ қанча жон бўлса,
Ерда шунча жоннинг жони хатарда.

Балки бугун тонгда, балки эртага
Ер сари тўшалгай ул сўнгни ёғду!
Биздан унга кимдир юксалармикин?
Ҳа ё йўқ!
Қисмат шу.
Келажак ҳам шу!

Сирли шу кўприкни кўп сўйладим мен,
Дулдул мақтагандек азал бахшилар.
Сулув мақтагандек, боғ мақтагандек.
Полвонлар... Балки чин халоскор шулар?!

Достонлар, ёдгорлар, ботирлар умри,
Билдим, қаердадир узилиб қолди.
Бир офат қиличи тушиб, қон бўлди —
Юртим толеининг орти ва олди.

Энди ким ямайди сўнгги ипаклар
Сийрак тортиб қолган қалб либосини?
Тубсиз жар олдида ким тинглар энди
Йўллари кесилган карвон сасини?

Энди ким, ҳаммадан олдин уйғониб,
Ногоҳ кўриб қолса ўшал кўприкни,
Элини уйғотиб, «Кел, кўтаргил!» деб
Ким тутиб беради елка, кўкракни!

Модомики мана, мана ўшал он!
Мана биз асрлар хўп кутган асно!
Тонг ҳали отмади, аммо уфқда
Недир сазо берди — нурли, пурмаъно.

Ҳа! Қаранг!

Уфқнинг туман зирҳидан
Бир тола сирғалди ерга олтин соч!
Бир дастаси кўкда! Бири юрт узра!
Бу ўша! Умидлар кўприги! Меърож...

Уйланг, кечагина ўз ҳақинг учун
Юз эшикда лозим эди тиланиш!
Етар! Мана кўприк! Бу сўнгги илинж!
Мисли кўрилмаган бир Янгиланиш!

Биринчи қадам зил... Уёғи енгил!
Унутинг хатолар, ваҳм, андишани!
Фурсат қўлдан кетса, тамом, яна тун!
Яна чархпалак қолгай пешана!

Қаранг! Йўлга ундаб, чорлаб имонни,
Бир овоз қалқмоқда ҳар бир юракка:
Бу умид тонгининг олтин торлари!
Бу илоҳий хабар — чорлар фалакка!

Бу овоз бир менмас, ҳар бир кўкракда
Олдин ҳам кўп балққан! Ҳамма эслайди!
Халқнинг юрагида аслан бор гапни
Шоирлар эслатар энг керак пайти!

Бу — аччиқ ҳақиқат.

Хўш, менга келсак,
Ҳеч қачон ўзгага қолдирмам юким.
Мард, ҳалол шоири айтган ҳар бир гап,
Бу — миллат ўзига чиқарган Ҳукм!

ТУРҒУНЛИК ЙИЛЛАРИ

Дунёга синчиклаб тикилган кўзлар
Мушкул бир ҳолатни пайқашга тушди.
Қай томонга боқманг, бари — йўлсизлар,
Толелар айқашу уйқашга тушди.

Етмиш йил эл яшаб қуръон, тавротсиз,
Эрлар ночор қолди, аёл авротсиз,
Замон дурадгори асбоб-яроқсиз
Илма-тешик томни ямашга тушди.

Қор қора ёғмоқда, ёмғир заъфарон,
Дарёлар ўрнида оқмоқда армон,
Ҳар подшо ўзича чиқариб фармон,
Қолганлар бир-бирин булғашга тушди.

Ёқиб бўлакелдик газни, кўмирни,
Зимистон айлаймиз тез она ерни,

Кўк ютар бундаин улкан қабрни,
Одамнинг сояси қуёшга тушди.

Ҳар ерда ҳоким ҳақ, арбоблар ғолиб,
Қонун шуларники, шуларда қолип,
Энг катта айбдор бир ёқда қолиб,
Жазони бошқалар ўташга тушди.

На майхона қолди юртда, на меҳроб,
На муқаддас қаср, на азиз китоб,
Не-не олтин бошлар кўролмаё офтоб,
Надомат тунида мудрашга тушди.

Ҳайронман сен ўзбек деган миллатга,
Ерингни тўлдирдинг мараз, иллатга,
Не жавоб айларсан бундай кулфатга,
Қара, пойдеворинг нурашга тушди?

Қани элни яктан этган донолар,
Қани уй файзини тутган момолар,
Қани «Бирлаш! Тиклан!» деган нидолар,
Ғафлат оғусими ё ошга тушди?!

На шомда ишинг бор, на тонгда ёдинг,
Ароқ, уйқу бўпти бор эътиқодинг,
Жаҳон саҳнасидан ўчмоқда отинг,
Номингдан бошқалар сўзлашга тушди.

Кўкда йўқ Улуғбек очган юлдузлар,
Кўҳна Урганчингни емоқда тузлар.
Ер ости ганжларинг бегона кўзлар
Излаб, ковлаб, ташиб, гизлашга тушди.

Нечун қоралайсан сен ўз ўтмишинг,
Амир ҳам ўз кишинг, хон ҳам ўз кишинг,

Кўрарманми сенинг униб-ўсишинг,
Нечун парвоналар оташга тушди?

Бойқаронг қотилмиш, Темуринг хунхўр,
Мангубердинг зобит, хор, манглайи шўр,
Не хароб миллатсан, борми бирон зўр,
Устунлар тикланмай қулашга тушди?!

Жаннат Ўзбекистон, жаннатинг қани,
Шунча меҳнат қилдинг, меҳнатинг қани,
Сифинган суянган давлатинг қани,
Ҳар дайди ит сени талашга тушди?

Ҳеч ким ўз молига қўёлмас баҳо,
Бору йўғимизни билмайди дунё,
Ҳеч кимдан сўрамай-нетмай не юҳо
Бу юртдан қурбонлик ямлашга тушди.

Ўзинг бўлсанг эдинг ўзингга қози,
Ҳар оғир-енгилга бўлардик рози,
Етти ётлар қўйиб носоз тарози,
Оқу қорангни каж ўлчашга тушди.

Билганинг-кўрганинг пахта бўлибдир,
Ақлинг, тафаккуринг ахта бўлибдир,
Юз сариқ, жигаринг сўхта бўлибдир,
Наслинг шажараси бутрашга тушди.

Ўзин, элин, тилин нақд сотган ким у,
Бир танда уч сотқин яшагани шу,
Буни шараф билиб нечалар, ёҳу,
Даврондан мукофот тилашга тушди.

Давр деворида Қодирий қони,
Шимолга қулади жануб Чўлпони,
Заҳр ичди биллур жом тутган Усмонинг,
Қонли базм соқийни сўрашга тушди.

Хўш, бугун-чи, йўқми ҳеч пок тийнат жон,
Ун жойга хатланар сал фаол инсон,
Ким у, ҳар сўқмоққа қўйиб юз қопқон,
Ҳар йўлни ким обдон боғлашга тушди?!

Киммиш! Ҳзимизнинг булар палидлар,
Булар ўзимизнинг абдуллатифлар,
Юлдузлар таъмидан бебаҳра итлар
Ойни ялоқ билиб увлашга тушди.

Ким эмиш! Барин гоҳ сотган ўзингсан,
Бир-бирингни ғажиб ётган ўзингсан,
Ким бош тикласа тош отган ўзингсан,
Ахир, ўз бошинг ҳам шу тошга тушди.

Келди Маҳтумқули айтган бир замон,
Унутди «Яхшилик» сўзини ёмон,
Обрў талашмоқда қурт билан илон,
Филлар пашша билан савашга тушди.

Илм, бу аслида тангрининг нури,
Ҳаммага тенг аён эмасдир сири,
Кўпни олим этиб қамчининг зўри,
Шогирд устоз билан курашга тушди.

Кимнинг эри қаттол, кимнинг аёли,
Шундан бир-бирида эмас хаёли,
Ром этиб ўткинчи тулпорнинг ёли,
Кўпларнинг кўзлари ўйнашга тушди.

Азиз нимамиз бор аёлдан бошқа,
Қуйиб бўлсалар-да ишда, қуёшда,
Нечун кирмакдалар яна оташга,
Қандай шармандалик бу бошга тушди?!

Тортилиш кучидан собитдир олам,
Қуёш теграсида сайёралар жам,
Аслида меҳрдан яралган одам
Бурч юкидан бўйин товлашга тушди.

Инсон бир туғилар, қайта туғилмас,
Азал бунёдкори қайта уринмас,
Асли рост нарсалар қайта қурилмас,
Ахир, сув бошқаю ўт бошқа тушди.

Не кўрдинг Сталин бўлганда «отанг»,
Не берди довдирбой, парфеъл Никитанг,
Гўё Брежнев ҳам сенинг ўз хатонг,
Тирноғингни кимлар ковлашга тушди?!

Руснинг уйига ҳам тушди дарз, алкаш,
Шунданми режалар, йўллар кўп чалкаш,
Шунданми ўз жойин ташлаб беоташ,
Қайда иссиқ кўрса тарқашга тушди.

Умидсиз шайтон деб такрорлаб оят,
Ёлғиз умид билан яшаш жиноят,
Чунки Ёлғон яна тўқиб ривоят,
Ўзин «янгилаш»га, бўяшга тушди.

Қаранг Янгиланиш деган пешани,
Артди у Халқ Руҳи маҳкум шишани,
Бугун қайта англаб Азал ишини,
Кўплар орқа-олдин ўнглашга тушди.

Замон бир Ленинга қайтсайди, дейман,
«Ҳаммангиз эркин!» деб айтсайди, дейман,
Планли зулмни отсайди, дейман,
Яна План элни қийнашга тушди!

Шунча сабоқ етар! Ҳзингга ишон!
Ўз ақлинг, хулосанг, кўзингга ишон!
Сўнги бор ўз ўғил-қизингга ишон!
Бугун шулар сени ўйлашга тушди!

Асли сендан зўрроқ қандай киши бор?!
Бугун Сайёрада «Ўзбек иши» бор!
Ҳали ўзбекнинг бир ҳайқириши бор,
Қара, томирларнинг титрашга тушди!

Бузиб сарҳадларни, ғовларни олиб,
Бори дунё билан қилгил ошнолик,
Йўқса, ўтмишинг ҳеч кўрмай рўшнолик,
Келажак бир жойни топташга тушди.

Азизлар, дўстларим, қавму қардошим,
Истиқбол не бўлар, қотди-ку бошим,
Кўзимга филтиллаб келмакда ёшим,
Деманг: «Шоир яна йиғлашга тушди!»

Шоир жола тўкса ўпинг манглайин,
Унинг хабари бор бир гапдан тайин,
Кимнингки дийдаси қотгани сайин,
Билинги, қалби ҳам музлашга тушди!

Шеърдаги тушкунлик дил гавҳаридир,
Садаф мавқеи ҳам денгиз қаъридир,
Ким деса: «Бу гаплар мenden наридир!»,
Умрини бошқалар яшашга тушди.

Нега мен бу ўтга жонни тикамен,
Нега мен бу ўтни бекор титамен,
Ҳақнинг дийдорини ўтдан кутамен,
Ўзи олов кўнглим не ғашга тушди?

Истагим, бугунми-эртагами, бас,
Ўзбекнинг йўлими-қўлидами, бас,
Юрагим рангида бир не бўлса бас,
Қўнглим шуни фақат тилашга тушди.

1987—89.

МУНДАРИЖА

ЎРТАМИЗДА БИРГИНА ОЛМА

«Очил, эй гул...»	6
«Эй, сен...»	7
«Яратганга шукур...»	9
«Қиш армони кетди...»	10
Ийғлаб келаётганлар	11
Тил	13
Ўзбек гўзали	14
Оролга ёрдам	15
Эҳтиром	19
Рақамланган туялар	20
Отадан қолган давлат	21
Дўст уйида	22
Аёлларга	23
«Чарх авзойи бу дам...»	25
Тўртликлар	26
Ўртамизда биргина олма	28

ҲАЁТ РИВОЯТЛАРИ

Уйқучи ўртоқ	30
Хоразмлик дўстимга ҳазил мактуб	35
Улаётган аждаҳо	39
Келин билан куёвга энг оддий табрик	45

УН ЙИЛЛАР БУРУН...

«Кўрдим...»	52
Амир Олимхоннинг сўнгги илтимоси	54

Китобга сўзбоши излаб	55
Энг сўнгги хазина	57
Тилсиз нарсалар	61
Роберт Сенде исёни	62
Қримда бетобланганим	64
«Гоби майдонида...»	65
Лабиринт	65
Гўдак феълли дўстимга	66

ДОСТОН

Нега мен!	67
---------------------	----

Адабий-бадиий нашр

Литературно-художественное издание

На узбекском языке

АМАН МАТЧАН

ЯБЛОКО НА ДВОИХ

Стихи, поэма

Муҳаррир Асад Дилмурод

Мусаввир Р. Зуфаров

Расмлар муҳаррири Н. Абдуллаев

Техн. муҳаррир В. Демченко

Мусаҳҳиҳ М. Набиева, М. Мирзараҳимова

ИБ № 2721

Босмахонага берилди 10.05.90. Босишга рухсат этилди 2.08.90.
P08426. Формати 70×90¹/₂. № 1 босма қоғозига «Литера-
турная» гарнитурда юқори босма усулида босилди. Бос-
ма листи 3,0. Нашр листи 3,2. Шартли босма листи 3,51.
Шартли кр.-отт. 3,80. Тиражи 10000. Буюртма 135. Баҳо-
си 40 т. Шартнома № 123—89.

Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитети «Еш гвардия» наш-
риёти. Тошкент, Чилонзор массиви, 8 квартал, «Правда»
газетаси кўчаси, 60.

Ўзбекистон ССР Матбуот Давлат Комитети Тошкент «Мат-
буот» полиграфия ишлаб чиқариш бирлашмасининг 2-бос-
махонаси 702800, Янгийўл шаҳри, Самарқанд кўчаси, 44.